

2008/4

p art

NIEUWS OVER KUNST VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

Visie Op **Kennismaking met Jan Ensink**

Festival Ongekend Talent van Theaterwerkplaats Tiuri

Hoe... werkwijzen in het atelier **Atelier Magenta**

Inhoud

Visie op Kennismaking met Jan Ensink	3
Festival Ongekend Talent van Theaterwerkplaats Tiuri	6
Nieuw in de collectie René Koops	9
De keuze van... Renze Koenes	10
Leonardo da Vinci, een gewone ongewone galerie	12
Kunstenaar in de schijnwerper Tekst als beeld in het werk van Heinze van Dijken	15
Agenda	18
Hoe... werkwijzen in het atelier Atelier Magenta	20
Outsider Art Dagen	24
Atelier stelt zich voor Kunstuitleen en Kunstatelier De Ruimte	26
De Witte Olifant start opleiding podiumkunsten	28
Expositie Anders Bekeken	31

René Koops,
Op de bokkenwagen, 2007,
acryl, 50 x 65 cm
Foto: Gerard van Rossum

Dat wat was en dat wat komen gaat

Wat was (p)art het afgelopen jaar

Mooi, boeiend, afwisselend, kleurrijk, inspirerend? Als redactie en correspondenten hebben wij voor elk nummer een overwogen keuze gemaakt om u een lezenswaardig en oogstrelend blad voor te leggen. Er werd bijvoorbeeld gekozen voor de rubriek 'De keuze van de selectiecommissie' om u zo inzicht te geven in de afwegingen van de kunstenaars, die deel uitmaken van die commissie. Dit jaar werd ook het interessegebied van (p)art breder en is een eerste begin gemaakt met aandacht voor poëzie en theater.

Wat komen gaat in (p)art

In het komende jaar zal (p)art laten zien dat Special Arts zich profileert als kenniscentrum, door aandacht te besteden aan werkwijzen binnen ateliers, theatergezelschappen, taalcentra en aan de ontwikkelingen op het gebied van onderzoek en kunstbeoefening. Daarnaast blijven wij kunst, kunstenaars en exposities dichtbij brengen met de vaste rubrieken 'Visie Op', 'Kunstenaar

in de schijnwerper', 'Nieuw in de collectie' en de agenda.

Deze (p)art gaat al een beetje in de richting van 2009 met de nieuwe rubriek: 'Hoe... werkwijzen in het atelier', dit keer door Atelier Magenta; met aandacht voor cursussen bij De Witte Olifant en Leonardo da Vinci en met een verslag van het theaterfestival Ongekend Talent. Ook kunt u kennismaken met Jan Ensink, de keuze van Renze Koenes en het werk van Heinze van Dijken...

2009 nadert met rasse schreden. Wij verheugen ons op het nieuwe jaar, waarin we onze ideeën zichtbaar kunnen maken in woord en beeld. Laat u ons uw reactie op (p)art weten?

Namens redactie en correspondenten wens ik u een schitterend en gezond 2009!

Tine Veldhuizen
t.veldhuizen@specialarts.nl

SCHITTERING

Het vuurwerk
schittert en knalt
hoog in de lucht

Mijn gezicht kijkt
naar de hemel
Ik zie het vuur

Maar ook de maan
en de sterren
die schitteren en glinsteren

De poolster
De hemelster

Schitteren en glinsteren

Monique Thielemans
Uit: Ik schilder de honden blauw,
de Stiel/AGO

Cultuurnetwerk Nederland is het kenniscentrum op het gebied van cultuureducatie, gevestigd in Utrecht. (p)art is daar op bezoek geweest, want Cultuurnetwerk Nederland doet mee aan het door Special Arts geïnitieerde onderzoek Kunst Inclusief. Het leek de redactie goed te horen hoe men in Utrecht aankijkt tegen kunstbeoefening door mensen met een beperking en welke ontwikkelingen men ziet. Vandaar een gesprek met Jan Ensink, senior-projectleider bij Cultuurnetwerk en uit dien hoofde lid van de stuurgroep van het project.

Visie Op

Mooie dingen doen... met ambitie

Kennismaking met Jan Ensink

Geschiedenis kunsteducatie

Kunsteducatie heeft in Nederland een geschiedenis met vele facetten. Na de Tweede Wereldoorlog was er een beweging die de creativiteit wilde stimuleren, mede geïnspireerd door het werk van Cobra en door de onbevangenheid van kindertekeningen. Daarnaast waren er van oudsher de muziekscholen, die een ambachtelijke benadering kenden en 'scholing' als centraal uitgangspunt hanteerden. In de jaren zeventig en tachtig ontstond daaruit de sector van kunstzinnige vorming. Tevens ontstond een organisatie met een landelijke steunfunctie: het LOKV, het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming, de voorganger van Cultuurnetwerk Nederland.

In de jaren negentig ging men zich sterker op de professionele kunsten oriënteren. Kunstzinnige vorming werd omgedoopt tot 'kunsteducatie' en creativiteitscentra gingen veelal 'centra voor de kunsten' heten. In de laatste jaren is er weer de neiging om zich minder te oriënteren op de professionele kunst. Kunstbeoefening door de amateur, volkscultuur en erfgoed, kunst als middel tot sociale cohesie:

allemaal aspecten van de waarde die er nu wordt gehecht aan kunst en cultuur.

Deze beknopte weergave van bijna zestig jaar ontwikkeling van de sector kunsteducatie laat zien hoezeer veranderingen en ontwikkelingen in het maatschappelijk denken van invloed zijn op positie en werkwijze van organisaties in een bepaalde maatschappelijke sector. Het onderkennen en in kaart brengen van die veranderingen en ontwikkelingen is een belangrijke functie van het Cultuurnetwerk.

Op het scharnierpunt van ontwikkelingen

Cultuurnetwerk is een expertisecentrum. De officiële omschrijving luidt: *'Cultuurnetwerk Nederland verzamelt, beheert, genereert en verspreidt alle mogelijke kennis over cultuureducatie. Of dit nu gebeurt in de vrije tijd, binnen het onderwijs, of in culturele instellingen.'*

Jan Ensink zegt het zo: "We bundelen en stimuleren. We kennen alle sectoren en personen die met kunsteducatie

te maken hebben goed: centra voor de kunsten, amateurs, onderwijs, culturele instellingen, overheid en ambtenaren, enzovoorts. We proberen de ontwikkelingen die we opmerken, in een breder kader te plaatsen, samenwerking te stimuleren en expertise uit te wisselen en met elkaar te verbinden."

Toenemende aandacht voor kunstbeoefening door mensen met een handicap

Er is momenteel bij de overheid veel aandacht voor kunsteducatie in relatie met sociale cohesie en burgerschap. Daarbij gaat het - in het jargon van het beleid - niet alleen om 'sociale cohesie' maar ook om 'sociale inclusie'. Dat laatste houdt in dat er een beleid moet worden gevoerd waardoor alle groepen in de samenleving kunnen deelnemen aan de samenleving. "Door deze ontwikkelingen komt ook kunst van mensen met een verstandelijke beperking weer meer in beeld", zegt Jan Ensink. Het onderwerp duikt ineens wel vaker op in zijn werk. Het onderzoek Kunst Inclusief kwam daarom niet als een verrassing.

De tien vragen aan Jan Ensink

Wie is uw favoriete kunstenaar?

Marcel Duchamp.

Wat is uw favoriete kunstwerk?

Sigmar Polke, 'Moderne kunst'.

Koopt u zelf kunst?

Ja.

Wat is het laatste kunstwerk dat u heeft gekocht?

Ik ben bezig met de aankoop van een foto van Heidi Wallheimer.

Moet kunst bij het behang passen?

Het gaat om het geheel.

Wat vindt u van de bedragen die voor kunst betaald worden?

Kunst is arbeidsintensief en talent is zeldzaam, dus in doorsnee zijn de bedragen heel redelijk.

Van welk meubeldesign houdt u?

Modern klassiek.

Wat is uw favoriete bouwwerk?

Mijn eigen huis.

Wat was uw meest indrukwekkend gebeurtenis?

Ik heb geen bepaald punt.

Wat is voor u geluk?

Dat vraag ik me nooit af.

Visie op positie van mensen met een beperking en kunstbeoefening

Cultuurnetwerk kijkt naar kunstbeoefening door mensen met een verstandelijk beperking vanuit een algemene visie op amateurkunst. Daarbij gaat ze er vanuit dat amateurkunst eigenlijk een verzamelnaam is, een constructie op basis van beleidsoverwegingen, die niet bestaat uit een werkelijk bestaande, als zodanig herkenbare groep mensen die aan kunst doet. Amateurkunst is een conglomeraat van kunstwerelden binnen de kunstwereld als geheel. Ze omvat vele subgroepen, met eigen kenmerken, sfeer en subcultuur, die ook weer een overlap hebben met andere subgroepen. De groep van professionele kunstenaars is eveneens een subgroep in dat geheel, en ook daar is er een interactie en overlap met (bepaalde) amateur kunstenaars. "Zo kan de kunstbeoefening door mensen met een verstandelijke handicap ook als een eigen wereld worden

gezien", zegt Jan Ensink. "Er is een grote groep mensen in die wereld die heel goed en intensief bezig is en mooie dingen maakt. En er is een veel kleinere groep van toptalenten. Dat is hetzelfde beeld als in andere subwerelden van amateurkunst."

Een andere misvatting is dat het bij de groep van amateurkunstenaars slechts om het plezier van het bezig zijn gaat. Integendeel, vaak is er sprake van een zekere ambitie. Je doet iets serieus en streeft ontwikkeling na, anders is het slechts een gezellige bezigheid. "Het gaat om het maken van mooie dingen... met ambitie", zegt Jan Ensink.

Vanuit die visie is er geen reden om mensen met een handicap per se op een speciale plek aan kunst te laten doen. Wel kan het zijn dat vanwege een lichamelijke handicap speciale voorzieningen nodig zijn. Tevens moet er bij een verstandelijke handicap rekening gehouden worden met speciale vormen van benadering of coaching. In het onderzoeksproject zullen deze aspecten zeker aan de orde komen.

Hoe gaan centra voor de kunst om met mensen met een verstandelijke handicap? Jan wijst er op dat er centra in Nederland zijn, waar mensen met een handicap gewoon meedraaien in de activiteiten. Het onderzoek richt zich dus niet op een totaal onbekend fenomeen. Veel meer gaat het erom om de ervaringen zo goed mogelijk in kaart te brengen, evenals de diverse mogelijkheden van begeleiding.

De eigen wereld van de ateliers

Er zijn de afgelopen jaren vanuit de zorg veel ateliers ontstaan. Jan Ensink heeft de indruk dat die een eigen circuit zijn gaan vormen, met eigen werkwijzen, eigen contactnetwerken, eigen p.r.-beleid en eigen financieringsstrategieën, zoals de verkoop van kalenders, agenda's en kunstzinnige artikelen. Hij vindt het buitengewoon interessant om te zien hoe deze eigenheden positief of negatief kunnen uitwerken op de weg naar verdere integratie. Om een voorbeeld te noemen: het valt op dat ateliers de deelnemers

over het algemeen als kunstenaar aanduiden. In aanpalende subculturen van amateurkunst is dat niet gebruikelijk. Het is interessant na te gaan welke overwegingen bij dat woordgebruik een rol spelen. Goed ook om er rekening mee te houden dat dit woordgebruik belemmerende effecten kan hebben in de relatie met de reguliere kunstwereld.

Toptalenten

Dat brengt ons op het punt van de toptalenten. Op alle terreinen van amateurkunst komt het voor dat kunstbeoefenaars een ontwikkeling doormaken die ertoe leidt dat ze op een niveau gaan werken, dat in het gangbare waarderingssysteem van de kunstwereld als de top wordt beschouwd. Die groep toptalenten is klein.

Ook in de wereld van de kunstbeoefening door mensen een beperking komen er toptalenten voor, mensen die qua prestatie volwaardig kunstenaar zijn. Jan Ensink wijst erop dat het wel degelijk gebeurt dat beeldend werk van een kunstenaar met een beperking in een museum komt. Dat vindt hij ook volstrekt terecht. Er spelen op dit punt echter verschillende factoren mee die het waard zijn te overdenken.

Sigmar Polke, *Moderne Kunst*, 1968
Foto: Gerhard Jaeger

Zo is een belangrijk punt dat de reguliere kunstwereld een opvatting heeft over kunst, waarin het belangrijk wordt gevonden dat een kunstenaar in zijn werk reflecteert op zijn eigen positie in de ontwikkeling van de kunstgeschiedenis. Vanuit die optiek krijgt het werk betekenis, een voorwaarde haast voor erkenning. In de beleving van Jan is veel beeldend werk van (amateur)kunstenaars met een verstandelijke beperking expressief van uitdrukking, aangenaam om te zien, esthetisch interessant. Een waardering die mede wordt ingegeven door de groeiende afkeer van het soms onmatige getheoretiseer van de hedendaagse kunstwereld.

Echter, naar de maatstaven van de officiële kunstwereld is dat niet voldoende. Het werk moet ook iets nieuws toevoegen, zich verhouden tot het proces van traditie en vernieuwing.

“Als je volwaardig kunstenaar wilt worden en als zodanig erkend wilt zijn door de kunstwereld, moet je voldoen aan de normen die in die kunstwereld leven”, zegt hij. Of kunstenaars met een verstandelijke beperking aan die norm kunnen voldoen, is de vraag. Aan de andere kant is niets een echt absolute norm: als iemands kunst sterk genoeg is, krijgt het werk vanzelf die betekenis en leggen kunstkenner of medekunstenaars die relatie.

Een boodschap voor Special Arts?

Welke positie neemt Special Arts in dit geheel van amateurkunst in, volgens Jan Ensink? “Maak er geen reservaat van,” zegt hij spontaan. De boodschap is duidelijk: het is niet verstandig je als organisatie terug te trekken in je eigen vertrouwde omgeving en niet open te staan voor ontwikkelingen in de samenleving. Juist het

Cultuurnetwerk is gevestigd in het LOKV gebouw in Utrecht, ontwerp Mart van Schijndel.

omgekeerde is van belang: kijk om je heen, zoek samenwerking met aanpalende organisaties, verken nieuwe mogelijkheden van financiering.

En een tweede boodschap is: “Werk aan een goed evenwicht tussen de inbreng vanuit zorg en de inbreng vanuit kunst”. De ateliers, theater- en dansgroepen die werken met gehandicapten zijn veelal voortgekomen uit zorginstellingen en zijn daar over het algemeen mee verbonden. Die ontstaansgeschiedenis en inbedding kan met zich meebrengen dat zorgconcepten in belangrijke mate doorwerken in opzet en werkwijze. De boodschap van Jan Ensink houdt in, dat het van belang is voortdurend de artistieke ambities hoog te houden en de uitdaging aan te gaan. “Tegelijkertijd heb ik gemerkt dat er in deze ‘subcultuur’ al veel kunstprofessionals zijn zonder koudwatervrees, dus ik heb er alle vertrouwen in dat die uitdaging ook binnen de ateliers gezocht zal worden”, besluit hij.

*Henk van Es
bestuurslid Special Arts*

Cultuurnetwerk Nederland
Postbus 61
3500 AB Utrecht
Telefoon: 030 - 2361200
E-mail: info@cultuurnetwerk.nl
www.cultuurnetwerk.nl

Festival Ongekend Talent van Theaterwerkplaats Tiuri

Een theaterfestival vol cadeaus

Op 17, 18 en 19 oktober bruiste Breda. Theaterwerkplaats Tiuri vierde het vijfjarig bestaan met Ongekend Talent, een festival voor theatergroepen bestaande uit spelers met een verstandelijke beperking. Tiuri, in 2003 begonnen als een particulier initiatief van artistiek en zakelijk leider Theo Frentrop, gaf zichzelf daarmee een bijzonder cadeau. Acht gezelschappen uit alle windstreken toonden een staalkaart van wat theater door mensen met een verstandelijke beperking in Nederland te bieden heeft. En pionier Theater Stap uit Turnhout gaf een bijzondere lezing.

Opvallend waren de diverse stijlen en soorten aanpak van al die groepen. Er was plaats voor sprookjestheater, bewegingstheater, dans, realistisch drama en thematische voorstellingen. Drie dagen lang ondergedompeld worden in theater, logeren in een mooie hotelaccommodatie, gezamenlijk eten, talloze gesprekjes, samen zingen, samen lachen, adressen uitwisselen: het zorgde voor een feestelijke sfeer en een sterk gevoel van saamhorigheid.

Theatermakers konden niet alleen elkaars voorstellingen bekijken, er was ook ruimte voor inhoudelijke verdieping en uitwisseling van ideeën over de status en de toekomst van deze specifieke theatervorm. Tel daarbij op de aandacht voor andere kunst disciplines, zoals muziek (de bands van Theater Totaal en een workshop met bijzondere instrumenten door

Bert van Bommel), poëzie (waaronder een duet van dichter Sebastiaan Hitters en Kees van Meel, stadsdichter van Breda) en beeldende kunst en je kunt spreken van een meer dan geslaagd festival dat voor herhaling vatbaar is.

Enorme klus

Het idee voor zo'n festival is één ding. Het uitvoeren is twee. Want als je wilt dat het meer wordt dan een aantal achter elkaar geplakte voorstellingen waarbij elke groep vooral op zichzelf gericht is, komt er organisatorisch en inhoudelijk nogal wat bij kijken. Denk alleen al aan het huisvesten en begeleiden van bijna tweehonderd spelers en begeleiders gedurende drie dagen. Speciaal voor het in goede banen leiden van de klus, werd een projectleider aangesteld. Jeannette de Nijs, een ervaren dramadocente/theatermaker met organisatietalent, aanvaardde de uitdaging. Met de vaste krachten van Tiuri en een groot aantal vrijwilligers slaagde zij erin om een spetterend geheel neer te zetten.

De voorstellingen

Na de openingsact door Maatwerk en Tiuri beet Theaterwerkplaats Momo uit Ederveen het spits af met *Een koningsdrama*. De prachtige levende decors - zo werd de oude koning als de vorst in Macbeth in een schilderijlijst op de achtergrond tentoongesteld - aangevuld met geprojecteerde beelden en animatiefilmpjes, legden een fantastisch fundament onder een eenvoudig sprookje. Een inspirerende compositie van 'gewoon' spel en moderne techniek.

Maatwerk en Tiuri
verzorgden de openingsact
Foto: Winston Shoolbred,
Stichting Idee-fixe

Van een heel andere orde was de voorstelling *Papier* van het Goudse Bewegingstheater Impuls. In een choreografie van aantrekken en afstoten rond het materiaal papier kreeg het individu een eigen plek. Ontroerend was de dansende jurk die als een lege huls kon worden opgevuld en dan een eigen leven ging leiden.

Dat slapstick ook tot het repertoire behoort van spelers met een verstandelijke beperking werd in één klap duidelijk met *Zimmer frei* van Eskalibur uit Den Haag. In vliegende vaart kwamen de meest vreemde en waanzinnige situaties rond het thema liefde aan de orde. Een vernuftig decor zorgde dat de humor uitstekend kon gedijen.

In *Nachtzoen* van LeBelle uit Amsterdam vervielen de aanvankelijk sterke bewegingspatronen en de ondersteunende muziek helaas in herhaling waardoor de spanning wegebde. De bedoelde intimiteit van erotiek en dreiging kwamen in deze productie, die voor het eerst voor een groot publiek werd gespeeld, niet optimaal uit de verf.

Bij het stuk *3 in Blauw* van Theater Totaal kwam het krachtige verhaal van de eenzaamheid op een eiland mooi tot zijn recht. De groep uit Nieuwegein benutte de mogelijkheden van het individu binnen de complete compositie van het sterk visuele stuk. Wat bijvoorbeeld bij bleef waren de kunstige vissenkoppen voor de spelers die in het stuk verdronken zijn.

In een gestileerd kleurrijk decor speelde Tiuri uit Breda haar jubileumproductie *Mikado*. Deze op Japanse thematiek gebaseerde voorstelling liet

verdriet en angst op een heel natuurlijke manier plotseling overgaan in vreugde en vriendschap. Traditionele elementen werden verweven met de harde realiteit. Het meest trof deze voorstelling vanwege de warmte, het gevoel en de spelvreugde van iedereen.

Dit spelplezier was ook duidelijk aanwezig in *Sprookjeshutspot* van een theaterwerkgroep van Tiuri. Het stuk liet zien waar het spelen begint: bij lol, vertrouwen en de vrijheid om te bewegen op het toneel. Als voorstelling echter miste het nog scherpte en verdieping.

Het Sittardse Theater Netwerk speelde *Tot Straks*, over afscheid nemen van een stervende medebewoner van een tehuis. De poging om de werkelijkheid rondom dit proces te verbeelden verdiende alle lof, maar de nadruk lag meer op het zichtbaar maken van een therapeutisch proces dan op de theatrale verbeelding. In dit rollenspel speelden de mensen met een beperking zichzelf. In instellingen en in tehuizen zal *Tot straks* ongetwijfeld zijn effect hebben, op de toneelvloer was dat effect er minder.

Maatwerk uit Rotterdam verraste met een bewerking van *Bloedbruiloft*, een tekst van Garcia Lorca. Met behoud van de kern van het verhaal, het volgen van je hart, werden elementaire gevoelens van liefde, haat en jaloezie neergezet. Vaart, humor, levende muziek, snijdende spanning en de afwisseling van ingetogenheid en hilariteit maakten deze productie tot een onvergetelijk kijkspel.

Na drie dagen theater en een prikkelende randprogrammering valt het meest van alles op dat het allemaal zo erg veel op 'gewoon theater' lijkt. Soms mislukt het regieconcept, soms kan een speler een rol net niet aan of verdwijnt de spanning, maar alle wetten van het theater gelden. Theater door spelers met een verstandelijke beperking is theater en het moet door de toeschouwers ook als zodanig bekeken en beoordeeld worden.

Inhoudelijke impuls

Vanaf het begin was het voor het jubilerende Tiuri duidelijk dat het festival ook een inhoudelijke impuls moest geven aan de toneelpraktijk door mensen met een handicap. (De laatste keer dat een dergelijk festival werd georganiseerd was zeven jaar geleden.)

Prachtige decors in

'Een koningsdrama'

Foto: Winston Shoolbred,

Stichting Idee-fixe

De praktijk leert dat groepen nauwelijks kennis nemen van elkaars producties en zelden op de hoogte zijn van elkaars werkwijze. Terwijl die behoefte er wel degelijk blijkt te zijn. In het randprogramma voor, na en tussen de voorstellingen, was daarom tijd ingeruimd voor ontmoeting. De inspirerende lezing door Theatergroep Stap, de Vlaamse voortrekker van theater door mensen met een verstandelijke beperking, werkte voor velen als een eye-opener. Artistiek leider Marc Bryssinck sprak bevestigend over bijna 25 jaar ervaring in het maken van keuzes op artistiek en thematisch gebied. Hij vertelde hoe visie, vasthoudendheid en streven naar theatrale kwaliteit leiden tot erkenning en de verwezenlijking van een werksituatie waar mensen elkaar ontmoeten.

Theater of zorg?

De vraag of theater door mensen met een verstandelijke beperking theater is of zorg wordt door Theater Stap nu niet meer gesteld. Het is theater waaraan eisen worden gesteld die je aan theater hoort te stellen. In een discussie waaraan de aanwezige theatergroepen en ook vertegenwoordigers van het landelijk opererende Kunstfactor en het Centrum voor de Kunsten van Noord Brabant deelnamen, kwam het aspect van erkenning en status nadrukkelijk naar voren.

Hoewel de groepen in verschillende fasen van ontwikkeling zitten, vindt iedereen het wezenlijk dat theatermaken met mensen met een beperking serieus genomen wordt. Theater blijft op de eerste plaats doel en geen middel. Het belang van het proces wordt onderkend, maar steeds in dienst van het resultaat: de voorstelling. De leden van de theatergroepen worden primair gezien als acteurs, niet als mensen met een verstandelijke beperking.

De door het Rotterdamse Maatwerk als motto gehanteerde citaat van een van de spelers 'Wij zijn acteurs van elkaar' spreekt boekdelen.

Een schat aan ervaring

Het hoort bij het emancipatieproces van theater door mensen met een beperking dat steeds wordt benadrukt dat het geen vorm van zorg of vrijetijdsbesteding is, maar een professionele theatervorm waarvan de authenticiteit van de spelers een essentieel element uit maakt. Dezelfde discussies werden en worden nog gevoerd door het vormingstheater (vorming of theater), het vrouwenstheater (emancipatie of theater), het multiculturele theater (integratie of theater), het wijktheater (sociale bewustwording of theater), het amateurtheater (hobby of theater). In plaats van de combinatie als zwakte te zien, moet het juist gekoesterd worden als een uniek samengaan van elementen.

Soms lijkt alsof de kwalificatie 'professioneel' een garantie voor kwaliteit is. Dat is echter afhankelijk van dat wat je eronder verstaat. Veel begeleidende theatermakers zijn drama- of dansdocent. Anderen komen uit de zorg en hebben zich al doende en cursussen volgend bekwaamd in het maken van theater. Ze denken elke dag na over spel, vormgeving, vertelvormen, dramaturgie, discipline en inhoudelijke voorwaarden. Ze leren in de praktijk en vertalen dat in producties. Zo is er een schat aan specialistische ervaring ontstaan. Dat is de kern van professionaliteit.

Toekomst

Tijdens het festival bleek dat er grote behoefte was aan een voortzetting van het praten over elkaars werkwijze. Zowel artistiek, thematisch als zakelijk. Om te voorkomen dat het enthousiasme voor samenwerking verdwijnt in de sleur van de dagelijkse beslommingen, is er ter plekke een groepje samengesteld dat voor een vervolg gaat zorgen. Als mogelijkheid werd geopperd om in ieder geval rond een thema bij elkaar te komen op het internationale festival dat Maatwerk in april 2009 organiseert. Laten we hopen dat het vuur dat in oktober is aangewakkerd door Tiuri blijft branden.

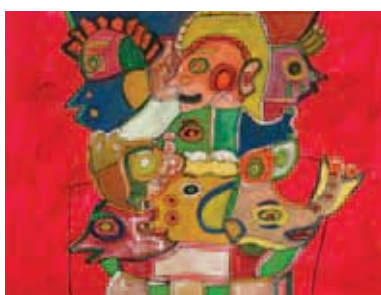
*Kees van Meel, theaterrecensent en
Ad van den Kieboom, theatermaker*

Spelers van de verschillende
theatergroepen doen
enthousiast mee aan
de Workshop Drummen door
Bert van Bommel
Foto: Winston Shoolbred,
Stichting Idee-fixe

Voor meer informatie: www.theatertiuri.nl

Nieuw in de Special Arts collectie

De collectie van de kunsttuin bevat nu ruim 3400 kunstwerken. Maandelijks worden werken toegevoegd, zoals onlangs schilderijen van René Koops (1973). René is een vrolijke sociale kunstenaar die al geruime tijd werkt op atelier Fred's, gelegen in het centrum van Purmerend. René werkt hier 4½ dag per week, zowel op de keramiek- als op

René Koops, Op de bokkenwagen,
2007, acryl, 50 x 65 cm
Foto: Gerard van Rossum

de schilderwerkplaats. Met zijn bijzondere door hem zelfbeschilderde petten en zijn voorkeur voor rood is hij een bijzondere verschijning in Purmerend. Menigmaal toonde hij op festiviteiten zijn rapkunst, hij won daar zelfs prijzen mee. René woont zelfstandig onder begeleiding, draait veel muziek en danst elke dag de sterren van de hemel. Op het schilderatelier schilderde hij met acryl op papier 'Op de Bokkenwagen'. Een zeer typerend werk van hem. René zijn werk is zeer kleurrijk en bestaat vaak uit allemaal kleine vlakjes waarin allerlei fantasiebeesten of mensen te ontdekken zijn. Hij noemt het totempalen. Meestal brengt hij in de acrylverf nog een verfijning aan met pen en Oost-Indische inkt. De figuren worden zo meer herkenbaar en krijgen meer uitdrukking. Hij beschildert (veelal in opdracht) met gemak een groot doek, meubels of keramiek.

'Op de Bokkenwagen' is een soort totempaal met één mensengezicht en verder allemaal hoofden van vissen, honden en vogels. Deze totempaal staat op een bokkenwagen maar helaas pasten de wielen er niet meer op. René ontwikkelt zich nog steeds als een goede kunstenaar, die graag de lessen volgt en de opgedane kennis op zijn manier verwerkt in zijn eigen kunst. Hij komt graag naar Fred's waar zich een groot deel van zijn sociale leven afspeelt. Volgens zijn zeggen, zou hij nooit meer iets anders willen doen!

*Nicole van der Heijden
Fred's Atelier*

Fred's Atelier
Breedstraat 16
1441 CC Purmerend
Telefoon: 0299 - 428745
E-mail: freds@prinsensichting.nl
www.prinsensichting.nl

**Nieuw
reisaanbod**

SINGHA • REIZEN
REIZEN MET EEN DOEL

**Bijzondere rondreizen op Sri Lanka
met privé chauffeur.....**

**10% korting op uw land arrangement
voor lezers van deze (p)art**

(op vertoon van deze bon)

WWW.SINGHAREIZEN.NL

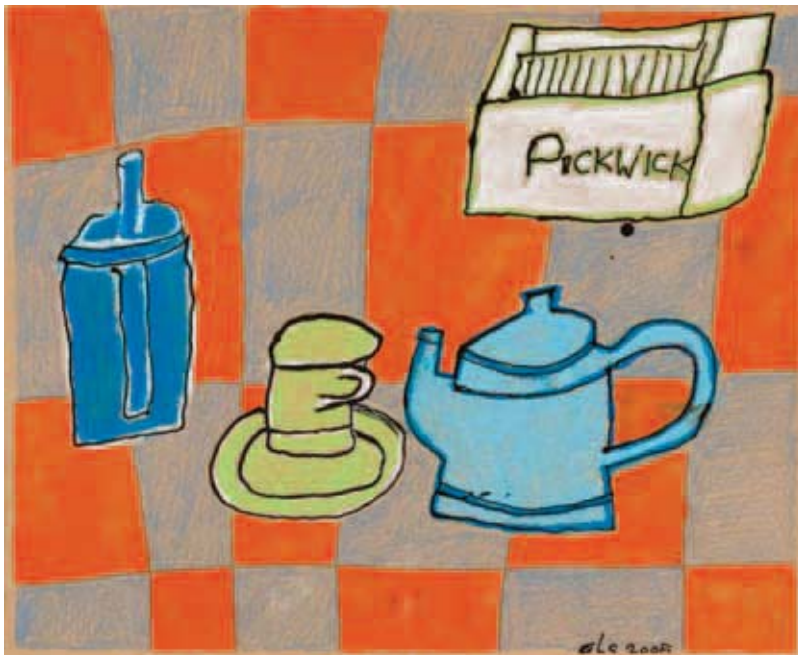
Singha Reizen kent minimaal 30% van haar marge toe aan projecten op het eiland

Theedrinken met Els Mellegers

De keuze van Renze Koenes

lid selectiecommissie Special Arts

Van huis uit werd de schilderkunst onderverdeeld in diverse genres, die bovendien ook nog een hiërarchische volgorde kenden. Zo was daar als hoogst haalbare het historiestuk, doorgaans grote doeken gevuld met afbeeldingen van goden, halfgoden, heldhaftige krijgsfiguren, of eens populaire vorsten, politici en andere helden. Dan het portret, dat werd gebruikt om diezelfde vorsten en politici grandeur en prestige te verlenen. Daarna volgde het landschap, eerst als achtergrond voor eerder genoemde taferelen, later als zelfstandig onderdeel overblijvend. Helemaal onderaan bungelde het stilleven, bedoeld om de kijker te waarschuwen voor al te frivole levensovertuigingen, of als proeve van bekwaamheid van de dienstdoende schilder.

Al 'muizend' door de collectie van de uitleen van Special Arts viel het mij op dat er weinig kunstenaars zijn die zich met stilleven bezig houden. Opmerkelijk is het feit dat ook in de reguliere kunstwereld het genre een zachte dood is gestorven en enkel nog in een kleine subcultuur overleeft van schilders die graag willen laten zien dat ze 'het echt kunnen'. Sinds Pablo Picasso, om maar eens een ijkpunt te noemen, wordt het stilleven onder andere gebruikt om te spelen met vormen. Het is een prima genre

om te rangschikken en schuiven, composities uit te proberen en om bovendien een uitspraak te doen over het gebruik van illusionaire ruimte op het platte vlak. Een bijkomend voordeel is dat een stilleven al snel kan worden samengesteld uit elementen uit het dagelijks leven en zodoende een persoonlijke weerslag van de belevingswereld van de maker kan vormen.

Picasso rekende af met de zoektocht naar stofuitdrukking, glimlichten, gebroken eierschalen, halfgeschilde citroenen en vers geschoten wild op gestreken damast. In zijn visie bleven de kamers met ramen, stoelen en tafels over met daarop eindeloze reeksen vazen, schalen, kandelaars, broden, vissen, gitaren en mandolines, glazen, kranten en menukaarten die een compromisloos joie-de-vivre tentoonspreidden. Dit alles had natuurlijk te maken met de introductie van het expressionisme in het begin van de 20e eeuw, dat er voor zorgde dat vorm en kleur autonome uitdrukkingsmiddelen werden en los kwamen van hun oorspronkelijke betekenis.

Juist dat laatste is wat gebeurt bij veel kunstenaars uit de collectie van Special Arts, in welk genre ze ook werken. Een van de weinigen die hierbij het stilleven als genre beoefent is Els Mellegers. Zij werkt in het atelier Leonardo da Vinci in Ermelo. Het materiaal waarmee ze het liefst werkt is krijt in verschillende soorten, zoals wasco, oliepastel en softpastel.

Een prachtig voorbeeld van haar werk is de

Els Mellegers, Theetijd,
gemengde techniek, 45 x 55 cm,
Foto: Gerard van Rossum

tekening 'Theetijd', uit 2005, die de vergelijking met stilleven van Giorgio Morandi en Mary Fedden goed kan doorstaan.

Op een geblokte achtergrond van grote helder oranje en koelbeige rechthoeken staan een suikerpot, theekop-en-schotel, theepot en een doosje met theezakjes. Het opschrift op de verpakking doet suggereren dat de maakster smaak heeft en met niet minder dan een A-merk genoegen neemt. De keuze van de voorwerpen refereert aan een huiselijkheid van de prettig ouderwetse soort: de traditionele suikerschenker en de theepot doen vermoeden dat we hier meer te maken hebben met een gezelligheidsritueel dan met het dagelijks toebrengen van vocht. Immers, de theepot en het schoteltje onder het kopje wijzen op een werkelijke theepauze en ik wed dan ook dat de theedoos met grote theezakjes gevuld is, waar je een goede pot thee van kunt zetten om òf lang, òf met gezelschap van te genieten. Dit alles wordt bevestigd door de titel van het werk: 'Theetijd', met andere woorden: tijd voor thee! Dat is nog eens wat anders dan achter je computer een zakje in een papieren beker vol heet automaatwater laten trekken.

Het mogelijke verlangen naar kwaliteit van

bestaan wordt over het hele formaat uitgevent: de zorgvuldige opbouw van de compositie en de overtuigende kleurkeuze zijn indrukwekkend. Analyserend valt op dat Els op gekleurd papier heeft gewerkt: langs de randen is het zalmroze van het vel te zien. Dat betekent dat ze de suikerpot en het theekopje eerst met wit krijt heeft ingekleurd alvorens blauw en groen toe te passen: een complexe manier van werken waar planmatig denken voor vereist is. Bij het theedoosje is het andersom, hier is het wit over het groen geplaatst. De blokken op de achtergrond suggereren een tafelkleed, maar de tafel heeft perspectief noch randen. Ook werpen de voorwerpen geen schaduw op tafel. De ruimtelijke suggestie is minimaal en wordt alleen door contouren en kleurcontrasten bewerkstelligd. Maar dit is dan ook zeer effectief gedaan. Kraakhelder zweven de voorwerpen in koele kleuren boven de warme tafel. Els Mellegen houdt van tekenen. Ze kijkt goed om zich heen. Volgens mij kun je met haar goed een kop thee drinken.

Renze Koenes, beeldend kunstenaar te Deventer
www.renzekoenes.nl

p art

NIEUWS OVER KUNST VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

Neem nu een jaarabonnement (p)art

En ontvang (p)art tot december 2009 voor slechts

€19,50!

Zo ontvangt u elk kwartaal nieuws en achtergrond over:

- kunst van mensen met een handicap
- ateliers
- exposities
- activiteiten
- onderzoek

Bel 0343-420444 E-mail info@specialarts.nl

Ermelo heeft de Stationsstraat, een langgerekt voetgangers- en winkelgebied met de namen van de bekende landelijke ketens, die je in alle winkelstraten tegenkomt. Maar natuurlijk zijn er ook plaatselijke parels: zoals een boekhandel, een modezaak, een juwelier, café-restaurants en... er is de galerie Leonardo da Vinci.

Leonardo da Vinci, een gewone ongewone galerie

De galerie wordt gerund door de stichting ateliers en galerie Leonardo da Vinci. De stichting biedt kunstenaars met een beperking de mogelijkheid om de artistieke talenten op het gebied van de beeldende kunsten verder te ontwikkelen. Geen gewone galerie, zou je zeggen. Of toch wel?

Niet gewoon, want er zijn in het atelier, dat aan de galerie verbonden is, kunstenaars aan het werk, die een beperking hebben en voor wie veelal specifieke begeleiding nodig is.

Wel gewoon, want er vinden ook exposities plaats van kunstenaars uit de reguliere kunstwereld met bijvoorbeeld keramiek, fotografie of sieraden. Daarmee is Leonardo da Vinci de kunstwinkel van Ermelo, waar mensen makkelijk naar binnen lopen en waar kunstzinnig werk, vaak voor schappelijke prijzen, te koop is. Kenmerkend voor Leonardo da Vinci is dat gewoon of ongewoon er eigenlijk niet toe doet.

“Het gaat om de kunst, om het werk, los van de maker”, zegt Jonaske de Ruiter, directeur van Leonardo da Vinci. Zij was zelf de eerste kunstenaar van buiten die in de galerie exposeerde en gaf in het kader van die expositie twee workshops aan de deelnemers. Dat was zo’n vijf jaar geleden. Ze bleef de ontwikkelingen van het centrum volgen en is nu sinds drie jaar directeur.

Een zelfstandige organisatie

Leonardo da Vinci is een op zichzelf staande organisatie. Het atelier maakt namelijk geen deel uit van een zorginstelling. Wel wordt samengewerkt met instellingen in de omgeving, zoals 's Heerenloo, Stichting Contour en Meerkanten. Wat betreft de financiële bijdrage van de deelnemers zijn er meerdere mogelijkheden. Soms is er sprake van aanwending van het AWBZ-zorgbudget vanuit de instelling, soms gaat het om individuele aanwending van een persoonsgebonden budget. Die verschillende wijzen van financiering en de eisen die worden gesteld aan aanvraag en verantwoording van middelen vragen enorm veel tijd en aandacht. Tegelijkertijd zorgen de diverse relaties van de stichting voor veel boeiende contacten en een interessante verscheidenheid in het werk.

De tien kunstenaars die dagelijks bij Leonardo da Vinci werken, vormen een gevarieerde groep. Zo zijn er mensen met een verstandelijke beperking, mensen met niet aangeboren hersenletsel, mensen met een psychiatrische aandoening en mensen met een visuele handicap. “Het is onze core-business deze mensen te begeleiden in hun artistieke ontwikkeling”, zegt Jonaske. “Ze vormen natuurlijk een kwetsbare groep, waar je begeleiders voor moet hebben die hun

vak verstaan. Voor die begeleiders is het weer bijzonder om samen met deze kunstenaars te zoeken naar waar ze goed in zijn. Mede dankzij die begeleiding zijn sommigen van hen de laatste jaren ongelooflijk gegroeid." Ten gevolge daarvan gaat het ook goed met de organisatie. Er wordt mooie kunst gemaakt, de verkoop is gestegen, de kunstuitleen draait goed en er komen veel opdrachten binnen.

MonaLisa, gewoon samen naar cursus

Leonardo da Vinci probeert zo gewoon mogelijk om te gaan met het verschil tussen gewoon en ongewoon. Dat blijkt ook uit het project MonaLisa. "Er zijn veel mensen met een beperking die een gewoon sociaal leven willen leiden", zegt Jonaske. "Ze hebben net als iedereen vrienden en bekenden zonder beperking en ze hebben net als anderen behoefte aan vrijetijdsbesteding samen met vrienden, met mensen uit hun omgeving of uit hun familie. Maar iemand met een beperking voelt zich vaak te kwetsbaar om naar een

reguliere cursus te gaan. Het project MonaLisa biedt mensen met en zonder beperking de mogelijkheid om samen naar een cursus schilderen of beeldhouwen te gaan, volgens de zogenoemde buddyformule. Voor ons was het vanzelfsprekend die richting in te slaan, want onze kracht ligt in het kunnen omgaan met een verscheidenheid van mensen."

De eerste cursus van zes avonden is geweest en de tweede is in november gestart. De ervaringen tot nu toe zijn goed, het enthousiasme overheerst. De sfeer tijdens de avonden is prima, iedereen is actief bezig en er vormen zich groepjes, niet op basis van wel of geen beperking, maar bijvoorbeeld op basis van sexe: mannen bij mannen en vrouwen bij vrouwen. Eigenlijk zo normaal als het maar zijn kan.

Jonaske wijst er op dat niet te licht moet worden gedacht over de eisen die dit project aan de docenten stelt. Deze moeten ervaring hebben in het werken met mensen met een beperking. Ze moeten een diversiteit aan mensen op hun gemak kunnen stellen en kunnen aansluiten bij de persoon in het geven van aanwijzingen. Leonardo da Vinci bewijst met deze wijze van werken dat ze een ondernemende organisatie is, die het inclusief denken op een originele en inspirerende wijze vorm geeft.

Henk van Es

Leonardo da Vinci
ateliers en galerie
Stationsstraat 72
3851 NK Ermelo
Telefoon: 0341 - 495568
E-mail: info@leonardodavinci-kunst.nl
www.leonardodavinci-kunst.nl

Het project **MonaLisa** is onderdeel van het Gebiedsgericht Cultuurbeleid Noord/West Veluwe van de provincie Gelderland, waarin de gemeente Ermelo en twaalf andere gemeenten samenwerken. Dit beleid ging in maart 2007 van start en is gericht op cultuurtoerisme, erfgoededucatie en amateurkunst en er is aandacht voor mensen met een beperking. Het is nog niet duidelijk of en hoe dit beleid in 2009 wordt voortgezet.

'Buddy' cursussen onder de naam
MonaLisa, waar mensen met
en zonder beperking schilderen
en beeldhouwen
Foto's: via Leonardo da Vinci

Galerie Amsterdam

Verkoop en verhuur van kunst

Lutmastraat 181-183
1073 GT AMSTERDAM
tel. : 020-5722770
fax : 020-5722770
website : www.kunstwerkplaats.nl
e-mail : galerieamsterdam@cordaan.nl
openingstijden : di t/m za 10.00-16.45 uur

Atelier 't Carillon

Markt 4
6041 EL ROERMOND
tel. : 0475-319619
fax : 0475-339827
e-mail : joyce.marteau@daelzicht.nl
openingstijden : di t/m za 10.00-17.00 uur

De Wijde Doelen

Grafiek en Keramiek Atelier
Linoleumsneden, zeefdrukken, ansichtkaarten,
oliepastels. Seriematige en vrije keramiek.

Biltstraat 333
3572 AS UTRECHT
tel. : 030-2331836
fax : 030-2382387
website : www.wijdedoelen.nl
e-mail : info@wijdedoelen.nl
openingstijden : bezoek na telefonische afspraak

Jans Pakhuys

Voorheen Hof12Galerie

Grote Sint Jansstraat 4
3811 HX AMERSFOORT
tel. : 033-4611779
fax : 033-4613382
website : www.amerpoort.nl/janspakhuis
e-mail : janspakhuis@amerpoort.nl
openingstijden : di t/m za 11.00-17.00 uur en tijdens
kustijkroute elke 3e zondag v/d maand
van 14.00-17.00 uur en op afspraak.

Atelier 'De Haagse School'

Westeinde 139
2512 GW DEN HAAG
tel. : 070-3453497
fax : 070-3453522
e-mail : atelierdehaagseschool@planet.nl
openingstijden : dinsdag-, woensdag-, donderdag-, en
vrijdagmiddag 13.00-16.00 uur, één keer
in de maand op zaterdag geopend en op
afspraak

Galerie-Atelier de Kaai

J.A. van der Goeskade 65
4461 BJ GOES
tel. : 0113-222891
website : www.artotheek.be
e-mail : galeriedekaai@gors.nl
openingstijden : ma t/m vr 09.00-16.00 uur,
za 11.00-15.00 uur

Atelier Biesonder, Op de Bies

onderdeel van de koraalgroep

Hereweg 96
6373 VL LANDGRAAF
tel. : 045-5330860
e-mail : biesonderrepro@opdebies.koraalgroep.nl
openingstijden : ma t/m vr 09.30-12.15 uur en
13.30-16.15 uur

Galerie Atelier Herenplaats

Schiedamse Vest 56-58
3011 BD ROTTERDAM
tel. : 010-2141108
fax : 010-2133896
website : www.herenplaats.nl
e-mail : atelier@herenplaats.nl
openingstijden : ma t/m vr 13.00-17.00 uur

Friesland, Drogeham, Daeldersplak. Het klinkt als een locatie voor een film van Alex van Warmerdam, vervreemdend en surrealistisch. Bestaat het echt: het dorp Drogeham en het atelier Daeldersplak?

Het dorp Drogeham is klein, het maakt deel uit van de gemeente Achtkarspelen. De oude lagere school wordt niet meer als zodanig gebruikt, de kinderen bezoeken een nieuw schoolgebouw. Maar het oude, sfeervolle schooltje is er nog wel en dat wordt bewoond door Betty Vogels en haar partner Karel Eringa. Zij maakten van het schooltje een woonhuis met atelier, waar totaal elf mensen met een verstandelijke handicap actief zijn met kunst.

De letter, een teken

Tekst als beeld in het werk van Heinze van Dijken

Resultaat van aanvullende competenties

Het atelier bestaat inmiddels vier jaar. In de winkel staan vitrines met keramiek, aan de muren hangen tekeningen en schilderijen. Het atelier daarachter is ruim en licht. Een prachtig lokaal om te werken met klei of met verf, door de hoge wanden, de grote ramen en de ruime opstelling van de werktafels.

Hoe doe je dat, zelfstandig een atelier starten en een aantal mensen met een handicap begeleiden bij het werken met keramiek en verf? Is dat moeilijk, kan je er van leven, wat zijn de problemen?

Betty doet er tamelijk makkelijk over. Zij is kunstenaar en docent beeldende vorming, haar partner is Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (SPH-er) en ervaren in het begeleiden van mensen met een handicap. Dus die twee competenties vullen elkaar mooi aan. En er zijn deelnemers met een PGB vanuit het dorp en de omgeving, waar een aantal particuliere initiatieven rondom zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is.

Heinze naast het schilderij

'Alleen materiële schade'

Foto: via Daeldersplak

Het dorp is klein, maar er is veel sympathie en belangstelling voor het atelier en de producten, er wordt goed verkocht. Overigens waarschijnlijk ook vanwege de prijsstelling, een keramieken vaas van 20 Euro is bepaald geen hoge prijs.

Al met al zijn Betty en Karel dus in staat om zelfstandig een aanbod kunstzinnige vorming te doen aan mensen met een verstandelijke beperking.

Heinze van Dijken

Een van de actieve deelnemers is Heinze van Dijken (21). Hij is een vriendelijke en vrolijke jongeman met het syndroom van Down.

Hij werkt bijna vijf dagen in het atelier 'Daeldersplak'.

Hij wijst aan wat hij heeft gemaakt en welke voorbeelden hij daarvoor gebruikte.

Praten kan hij niet, kennelijk vond hij het niet nodig om dat te leren.

Heinze maakt keramiek op grond van plaatjes uit een boekje of op grond van andere visuele indrukken. Momenteel zijn hij en de andere deelnemers bezig met schoenen en laarzen. Ze vormen de voet en leggen daarop kleislangen, zo boetseren ze de schacht van de laars. Soms gaat het goed, maar soms moet Betty of een vrijwilliger bijspringen om de schacht zo stevig te laten zijn, zodat hij niet in elkaar zakt. Behalve de laarzen heeft Heinze een broek gemaakt, die gevuld met planten in de tuin staat, een krokodil en een schaal met tekst. Heinze is een gedreven keramist, als hij een bepaald onderwerp bij de kop heeft, kan hij zich hierin vastbijten en maakt hij geconcentreerd een grote hoeveelheid kunstwerken met dat thema.

Daarnaast maakt Heinze schilderijen met acrylverf op papier. Net als op de keramieken schaal met tekst is zijn uitgangspunt de krant 'De Feenster' van Achtkarspelen. Hij kiest een artikel

en vraagt vervolgens de begeleiders de tekst te lezen. Daarna schildert hij een ondergrond van verticale kleurvlakken en daarop de letters van het artikel als beeldtekens op het papier.

Letters als magische tekens

Heinze kan niet schrijven of lezen, de letters zijn voor hem magische tekens uit een wereld die hij kent en niet kent, waar hij bewondering voor heeft en die hij al schilderend in zijn macht krijgt. Is dat ook wat anderen doen als ze Egyptische tekens schilderen, of Oosterse arabesken? Door het schilderen van die tekens wordt vorm gegeven aan ontzag voor het ongekend mythische. De kunstzinnige weergave

vervolgens heeft niets meer van doen met de inhoud van de boodschap, net zoals de schilderijen van Heinze beelden zijn en geen artikelen uit de krant.

Heinze's fascinatie voor het geschreven woord en de wijze waarop hij die fascinatie vorm geeft, komt goed tot uiting in het werk 'Politie verontrust door huiselijk geweld'.

De letters staan ritmisch achter elkaar, ze lopen over naar de volgende regel als de rand van het papier is bereikt. De tekst houdt niet op omdat het verhaal is verteld, maar omdat het papier vol is.

De eerste zin is lees- en herkenbaar als de kop van het artikel, maar daarna verliest de lezer het contact met de tekst. Dat komt enerzijds doordat Heinze niet schrijft, maar letters beeldhouwt als tekens. Anderzijds doordat hij het ritme laat prevaleren en telkens een andere kleur kiest. Tevens doordat hij de ruimtes tussen de zinnen opvult met tekens, die verwijzen naar voor hem interessante onderwerpen: K3 en cijfers. Dat alles levert een bijzonder schilderij op, vol van kleur en toverspreuken. De vraag is of zo'n schilderij vol onleesbare tekens kunst is? Is het werk van Heinze kunst en zo ja, is het kunst met een grote of een kleine k?

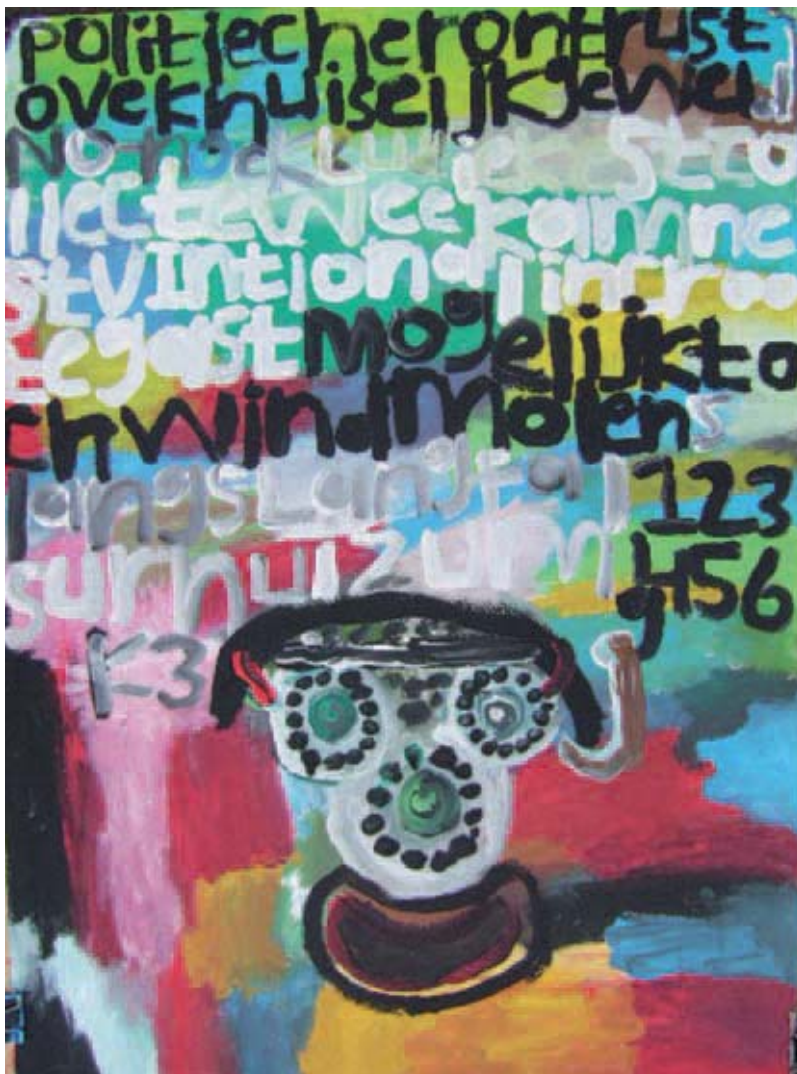

Heinze van Dijken,
zonder titel, 2008, keramiek
Foto: via Daeldersplak

Aan kunst doen leidt tot...

(p)art meldt ontwikkelingen met betrekking tot de kunstbeoefening door mensen met een handicap. Sommigen van hen zijn talentvol en hebben zich ontwikkeld tot kunstenaar. Anderen maken eveneens artistiek interessant werk en ontwikkelen zich in de richting van kunstenaarschap. Maar net als ieder ander die aan kunst doet, zijn de meeste mensen met een handicap die aan kunst doen, geen kunstenaar. Ze hebben plezier in het bezig zijn met kunst. Ze ontwikkelen daardoor bepaalde vaardigheden, leren zich uiten, komen in contact met zichzelf en hun creativiteit en ontdekken de schoonheid van de dingen en de betekenis die

Heinze van Dijken,
Politie verontrust over
huiselijk geweld, 2006,
70 x 50 cm, plakkaatverf op papier
Foto: via Daeldersplak

dat voor henzelf kan hebben. En ze ervaren hoe prettig het is om iets te maken dat anderen waarderen. Net zoals dat het geval is met iedere amateurkunstbeoefenaar, die zingt, danst, tekent of musiceert.

Dat geldt ook voor Heinze. Het is duidelijk dat hij enorm geniet van dat wat hij maakt. De trots op wat hij heeft gemaakt spat van zijn gezicht en hij heeft ongetwijfeld ook dezelfde intentie als hij aan het werk is. En mogelijk is hij inderdaad getalenteerd zodat hij zich kan ontwikkelen tot kunstenaar, dat zal de tijd leren. Vooralsnog is zijn werk visueel aantrekkelijk en zodanig veelbelovend, dat de selectiecommissie van Special Arts een aantal van zijn werken heeft geselecteerd voor de kunstuitlen. Of kunstenaarschap het meest belangrijke is, is de vraag. Voorop staat dat mensen met een handicap net als anderen recht hebben om op een zinvolle wijze bezig te zijn met hun creatieve potenties. Dat kan op het gebied van muziek, theater, poëzie en natuurlijk ook op het gebied van beeldende kunst. Dat zal bij sommigen artistieke vaardigheden aanboren, die kunnen leiden tot kunstenaarschap. Voor anderen zal dat een zingevende of recreatieve bezigheid zijn, voor weer anderen vooral een manier om zich te ontwikkelen als persoon.

Al die redenen om aan kunst te doen, zijn ook voor mensen met een handicap belangrijk. Heinze illustreert dat op een vrolijke en aanstekelijke wijze.

Hopelijk blijven er voor hem en voor anderen voldoende mogelijkheden om aan kunst te doen, in het atelier van een zorginstelling, in een zelfstandig atelier of in een centrum voor de kunsten.

Klaaske de Vos

Daeldersplak
De Sannen 12
9289 HK Drogeham
Telefoon: 0512 - 331691
info@remove-this.daeldersplak.nl
www.daeldersplak.nl

Agenda

GELDERLAND

Exposities

Ermelo, t/m 3-1-2009

De steen geeft zich over De natuur monumentaal

In Ateliers en Galerie Leonardo da Vinci te Ermelo is de expositie 'De steen geeft zich over' te bezichtigen van Riëtte Koenen, beelden en 'De natuur monumentaal' van Anneke Janszen, schilderijen. Eén van de opvallende kenmerken van Riëtte Koenen (1967) haar beelden is dat er altijd een ruw stuk steen zichtbaar blijft. Tevens werkt zij niet heel gedetailleerd maar meer in de grove lijn omdat ze zoveel als mogelijk de vorm van de steen wil bewaren. In recent werk past Riëtte zogenaamde 'vindzels' toe; natuurlijke materialen zoals kiezel, schelpen en verweerd hout. Anneke Janszen (1949) is autodidact en schildert al zolang zij zich kan herinneren. Haar inspiratiebron is de omgeving om haar heen: de mensen, de natuur: bloemen, bladeren, planten.

Aansluitend begint het nieuwe jaar voor Ateliers en Galerie Leonardo da Vinci met een prachtige expositie van Angelique ten Holter (beelden) en Patricia Frens (schilderijen). Patricia Frens werkt in Atelier 23 te Nijmegen, maar komt onder eigen naam exposeren. Deze expositie loopt van 10-1-2009 t/m 9-3-2009. Locatie: Leonardo da Vinci ateliers en galerie, Stationsstraat 72 te Ermelo. Openingstijden: werkdagen van 10.00-17.00 uur en zaterdag van 12.00-16.00 uur. Voor meer informatie: tel. 0341-495568 email: info@leonardodavinci-kunst.nl www.leonardodavinci-kunst.nl

Angerlo, t/m 31-12-2008 **Dwaallichten in Wielbergen**

Museum Evenbeeld heeft een nieuwe wisseltentoonstelling 'Dwaallichten in Wielbergen'. Een tentoonstelling die gebaseerd is op een bekende legende uit deze streek, namelijk die van de witte wieven. Deze vrouwelijke geestverschijningen hielden de gemoederen in het verleden danig bezig. Korte teksten, gevonden in het archief van het Staring Instituut te Doetinchem, vertellen deze verhalen uit de achterhoek. In 5 grote foto's tonen een aantal cliënten van de Stichting Philadelphia Zorg hun beelden van geestverschijningen, die zij maakten in de workshop 'tekenen met licht'.

Evenbeeld is geopend op afspraak en op iedere eerste zondag van de maand tussen 13.00 en 17.00 uur. Evenbeeld is gevestigd op Landgoed Wielbergen, Mariëndaalseweg 21 in Angerlo.

Voor meer informatie:
tel. 0313-477024
evenbeeld@philadelphia.nl
www.evenbeeld.org

NOORD-HOLLAND

Expositie

Amsterdam, t/m 18-1-2009

Daklozen kiezen kunst

Bezoekers van het inloophuis Amsterdam Oud-West hebben kunst geselecteerd uit de collectie van kunstuitlen Beeldend Gesproken. De opmerkelijke keuzes zijn te zien in de etalages rondom het Bellamyplein. Laat u verrassen en kom kijken wat daklozen kiezen! Het geheel is een samenwerkingproject tussen Gemeente Amsterdam Stadsdeel

Oud-West, Galerie Beeldend Gesproken en Stichting Bep.
Voor meer informatie:
tel. 06-52011788
etalageproject@chello.nl
www.stichtingbep.nl

UTRECHT

Expositie

Utrecht, t/m 31-12-2008

Gewoon Bijzonder

In de zalen en Kunstgalerij van het Fulcotheater in IJsselstein is een expositie te bezichtigen van ruim 50 kunstwerken van 12 kunstenaars met een verstandelijke beperking van Atelier de Herenplaats uit Rotterdam en Atelier De Wijde Doelen uit Utrecht. De werken tonen een wereld van kleur, techniek en stijlen. "Het werk is leuk, grappig, kleurig en soms ook hartverscheurend. Het is ongecompliceerd, maar daardoor zo rechtstreeks en indringend. De liefde en emotie is bijna voelbaar op het doek, dikwijls in onderwerpen uit hun leven: van dieren tot reizen, muziek of landschappen. Hun werk is intens."

Locatie: Fulcotheater, Overtoom 3 te IJsselstein.
Galerie de Boog
(geopend ma t/m za 13.00-23.00 uur en zo 13.00-17.00 uur)

Voor meer informatie:
tel. 030-6882342
www.galeriedeboog.nl

ZUID-HOLLAND

Exposities

Rotterdam, t/m 8-1-2009

Kom en zie, religie en engelen

'Als ik werk lijkt het alsof iemand iets in mijn oor fluistert, alsof iemand in het heelal mij leidt.'
Vasilij Romanenkov.

Een goddelijke stem, een rotsvast geloof, een vader die vanaf de kansel preekt en de diepe indruk die de Bijbelse verhalen achterlaten. Deze intense beleving van religie blijkt een onuitputtelijke inspiratiebron voor de exposerende kunstenaars. In de werken komen de religieuze thema's terug, geschilderd in eigenzinnige stijlen en voorzien van persoonlijke betekenissen.

Kijk op www.herenplaats.nl voor de participerende kunstenaars. Galerie Atelier Herenplaats is geopend op werkdagen van 13.00-17.00 uur.

Voor meer informatie:
tel. 010-2141108
atelier@herenplaats.nl
www.herenplaats.nl

Den Haag, t/m 10-1-2009

Man/Vrouw

Bij Galerie Anders Bekeken is een expositie te bezichtigen van schilderijen, tekeningen, keramiek en objecten geïnspireerd op het thema man(lijk)/vrouw(lijk). Rolpatronen, verlangens, belevenissen. Ideaalbeelden en vooroordelen over onze eigen en de andere sekse. Een interessante tentoonstelling!

Voor meer informatie:
tel. 070-4274920
andersbekeken@reakt.nl
www.anders-bekeken.nl

Theater

Rotterdam, 17-12-2008

t/m 11-1-2009

Bloedbruiloft

Theater Maatwerk speelt de voorstelling 'Bloedbruiloft' nogmaals vanwege het grote succes vorig jaar! In 1933 op poëtische wijze geschreven door de Spaanse schrijver Federico Garcia Lorca, is een tragedie. Twee jonge mensen besluiten met elkaar te huwen. De aanstaande bruid is echter nog steeds verliefd op Leonardo, haar vorige minnaar. Op het huwelijksfeest besluit zij alsnog haar hart te volgen. Bloedbruiloft gaat over het aloude dilemma 'passie contra rede'. Met andere woorden: volg je je hart of je verstand? Maar ook over eerwraak, waarmee Bloedbruiloft nog steeds een actueel stuk is. Locatie: Willem Buytewechstraat 42 te Rotterdam.

Voor meer informatie:
tel. 010-2763039
info@theatermaatwerk.nl
www.theatermaatwerk.nl

BELGIE

Expositie

Gent (B), t/m 12-4-2009

Het Spel van de Waanzin

Museum Dr. Guislain en Filmfestival Gent presenteren 'Het Spel van de Waanzin', over gekte in film en theater.

Waanzin is taboe, maar fascineert mateloos. Deze dubbelzinnige houding zet aan tot spel: we fantaseren, ontvluchten en dollen er op los. Het Spel van de Waanzin verkent de gespeelde gekte in filmfragmenten, beelden

van theaterstukken, historische schilderijen, miniatuurtheaters, art brut en hedendaagse kunst. Archetypes als de nar, de hysterische vrouw, de gekke dokter, de gestoorde vorst en de gevaarlijke gek passeren de revue. Herkennen wij geen aspecten van onszelf in deze stereotiepe gekken? Er wordt zowel gefocust op het theatrale van de waanzin als het therapeutische van het theater. De scène wordt belicht als een plaats voor gekte, ritueel en genezing. Voor meer informatie:
tel. 00.32.092163595
info@museumdrguislain.be
www.tussenlichaamengeest.be

Workshops

Boekhoute (B)

10-7-2009 t/m 17-7-2009

22-7-2009 t/m 29-7-2009

Vakanties Stichting ZO

Creatieve vakanties voor iedereen met een verstandelijke beperking. ZO! Wil je graag logeren in een kasteel? Heb je zin in toneelspelen, dansen, schilderen, muziek maken, verkleeden en schminken? Ga dan in de zomer 2009 mee met ons naar het prachtige Kasteel Ter Leyen in Boekhoute in België. Twee weken van 10 t/m 17 juli en 22 t/m 29 juli. Voor meer informatie:
tel. 0344-654444
info@stichtingzo.nl
www.stichtingzo.nl

Hoe... werkwijzen in het atelier

Special Arts is initiatiefnemer van het onderzoek Kunst Inclusief, dat door de Hogeschool Utrecht en de Hogeschool Arnhem-Nijmegen vanaf september jl. wordt uitgevoerd, samen met partners uit de zorg en de kunst. Het onderzoek is bedoeld om in beeld te krijgen hoe er in de ateliers en in de (gesubsidieerde) centra voor de kunsten wordt gewerkt en welke 'practices' de moeite waard zijn om verder te ontwikkelen.

Daarop vooruitlopend wil (p)art vanaf dit nummer aandacht besteden aan de visie van een bepaalde begeleider/een bepaald atelier op het begeleiden van de kunstbeoefening van

mensen met een handicap. Het gaat er hierbij niet om dat de beschreven werkwijze door de redactie als een goede wordt aangemerkt, wel dat deze anderen aanzet tot reactie, inspiratie of vragen.

Als u wilt reageren op deze of andere artikelen is dat natuurlijk mogelijk. De redactie heeft daarbij het recht om uw reactie al of niet te plaatsen en eventueel in te korten.

Post aan (p)art:

Redactie (p)art, Postbus 125, 3940 AC Doorn
of p-art@vsan.nl

Over kunstenaars, hun drive, eenzijdigheid en eigenheid

Werkwijzen in Atelier Magenta

Het verschil tussen kunst en ieder ander product dat op de markt gezet wordt, is dat niemand om een bepaald kunstwerk vraagt. Tandborstels, stoelen en postzegels worden gemaakt omdat er mensen zijn die er naar vragen. Maar niemand vraagt naar een litho van een rode zeemeermin op een donkerbruine steen tegen een blauwe achtergrond. Je ziet hem ergens hangen en denkt: "Wow, dit is het mooiste dat ik ooit gezien heb. Die ga ik kopen!" Maar de litho was ook gemaakt als niemand hem kocht. Want de primaire 'drive' van een kunstenaar is niet verkopen, maar zich uitdrukken.

De kunstenaar aan het werk

Er wordt veel gediscussieerd over wat nu eigenlijk kunst is. Als ik mensen iets vertel over werk in Atelier Magenta, dan gebruik ik het beeld van een kunstenaar die net als iedereen naar zijn werk gaat. Daar heeft hij (of zij) werk liggen, waarmee hij aan de slag kan gaan. We kunnen heel exclusieve en verheven beelden hebben bij kunstenaars en hun kunst, maar het gaat in eerste instantie gewoon om werk. Ook voor de deelnemers van het Atelier. Dat is een belangrijk uitgangspunt bij Magenta en dat beeld dragen we uit naar hen in de hoop dat zij dit ook zo leren zien. Dit schept gelijkwaardigheid, want de begeleider doet

namelijk hetzelfde. Ook hij gaat naar zijn werk.

Daarnaast professionaliseert deze houding de kunstenaars/deelnemers omdat het eisen stelt. Er wordt een product de wereld in gezonden dat kwaliteit moet hebben. Werk schept verantwoordelijkheid. Daarom voer ik met nieuwe deelnemers een sollicitatiegesprek. Ik vraag wat hij/zij wil gaan doen in het Atelier en deze persoon moet werk meenemen om te laten zien. Op deze manier probeer ik te voorkomen dat er mensen binnenkomen die de werkzaamheden in het Atelier onvoldoende kunnen vullen.

De deelnemers van het Atelier maken werk waar

niemand om vraagt. Die vrijplaats in de wereld vind ik erg belangrijk. De kunstenaars van het Atelier vullen deze vrijplaats met eigenheid. Zij vertellen in hun beelden wie ze zijn, wat hen boeit en hoe ze de wereld in zich opnemen. Ik werk zelf ook als kunstenaar en word regelmatig aangenaam verrast door hun manier van kijken.

Eenzijdigheid

Veel van de kunstenaars laten in hun werk een eenzijdigheid zien. Marie bijvoorbeeld heeft enorm veel fantasie en probeert alles uit. Met veel kleur en allerlei voorstellingen en lagen over elkaar. Het is prachtig werk, maar haar werk heeft vaak een zwak punt: de compositie. Zij heeft moeite met bundelen en ordenen. Marijn, een andere kunstenaar, is beweeglijk en druk, vaak niet geconcentreerd. Ook hij heeft het vermogen om prachtig werk te maken - hij heeft iets met dieren en zijn handschrift is heel expressief en spanningsvol - maar valt snel in herhaling en vaste patronen. Zo hebben alle kunstenaars in het Atelier hun eenzijdigheid. Overigens herken ik die eenzijdigheid bij mij

zelf ook. Ik moet mij daarvan voortdurend bewust zijn en nieuwe ingangen, wegen en manieren vinden om mijn eigen werk niet te laten verstarren in vaste formules. Eigenlijk zie ik bij deze mensen in karikatuur waar iedere kunstenaar mee kampt: hoe blijf ik mezelf verrassen, vernieuwen? Kortom, hoe blijf ik geïnspireerd?

Ik kom wel in ateliers waar ik kunstenaars met een verstandelijke beperking jarenlang dezelfde tulpen zie schilderen. Alleen maar tulpen! Het verkoopt goed, want zoiets ligt nu eenmaal goed in de markt en de tulpentruc wordt goed beheerst, maar er zit geen enkele ontwikkeling in. Niet in het werk, niet in de mens zelf. En de ontwikkeling van de mens vind ik juist erg belangrijk.

Een kunstenaar ontwikkelt zichzelf via de weg van de kunsten. Een kunstenaar die niet in ontwikkeling is - hoe klein of groot ook - is een ambachtsman(vrouw) geworden. Niets mis mee, maar het is een andere discipline.

De tegenoverliggende component

In mijn begeleiding zoek ik vaak naar een tegenhanger, een tegenstelling om mensen uit te dagen. Antonio kan bijvoorbeeld prachtige gedetailleerde lijntekeningen van stadsgezichten en torens maken. Commercieel aantrekkelijk want iedere deurknop en raamstijl staat er in de juiste proporties op. Het is onbegrijpelijk hoe iemand grotendeels vanuit herinnering en fotografisch geheugen zulke details neer kan zetten en het levert prachtig werk op waarmee hij enige roem heeft bereikt. Toch mist er iets, namelijk beleving. De tekeningen zien er uit als koele, afstandelijke registraties van een werkelijkheid die eigenlijk niet bestaat.

Nu ben ik geen therapeut, en dat is ook niet het gebied waarop ik mij wil begeven. Toch waag ik mij aan een ontwikkelingsgerichte aanpak. Puur vanuit de optiek van het zich *vernieuwende* werk van een zich *ontwikkellende* kunstenaar. Ik noemde eerder het gemis van beleving. Analyseren we de eerdere tekeningen van Antonio dan zijn het pure lijntekeningen zonder perspectief, ruimtelijkheid en kleur. Het is alsof het werk maar uit één dimensie bestaat en geen enkele betrokkenheid kent. Ik vond het een uitdaging daarmee aan de slag te gaan: vlakke weergave tegenover ruimtelijkheid en diepte,

Antonio, Domtoren (detail), 2008,
potlood op linnen,
Atelier Magenta, Driebergen
Foto: via Atelier Magenta

Antonio, Domtoren (detail), 2008,
potlood op linnen,
Atelier Magenta, Driebergen
Foto: via Atelier Magenta

koele registratie tegenover met warmte gevulde beleving, lijnen tegenover (gekleurde) vlakken en statische vormen tegenover dynamiek, beweeglijkheid en veranderlijkheid.

Dat zijn hoge doelen voor iemand die het moeilijk vindt om de dynamiek en veranderlijkheid in de wereld te begrijpen. Daarbij komt nog dat je als werkbegeleider niet zover moet gaan dat je bepaalt wat een kunstenaar gaat maken of welke richting hij op moet gaan. Toch vond ik het interessant ermee aan de slag te gaan, met in het achterhoofd dat hij later met die ervaringen kan doen wat hij wil. Ook voor mij als begeleider kwam er een moment om het weer los te laten.

Rustig aan dan breekt het lijntje niet!

Toen Antonio in het Atelier kwam was ik onder de indruk van zijn gedetailleerde tekeningen. Ik bevestigde hem telkens weer en zocht eerst naar technieken die deze kwaliteiten van zijn werk zouden benadrukken. Zo heb ik hem veel pentekeningen laten maken en laten etsen. Een lijnets benadrukte nog het sterkst de fijne detaillering in zijn werk. Met verf kon Antonio nog helemaal niets, omdat het voor hem grillig, onvoorspelbaar materiaal was.

Voorzichtig heb ik hem eerst met gekleurd krijt en later met acrylverf de ruimtes tussen de lijnen op laten vullen. De muren bruin, de luchten blauw en de asfaltwegen niet zwart maar heel lichtgrijs. En de ramen? Daar kijk

je niet doorheen, maar je ziet meestal de lucht gespiegeld, dus lichtblauw.

Antonio ging anders over straat lopen en om zich heen kijken. Hij zag niet langer alleen maar wat hij *dacht* te zien, maar hij leerde steeds beter *waarnemen*. Nog weer later kwamen we op perspectieftekenen. Alles wat verder weg is, wordt geleidelijk kleiner. Vanuit zijn constructieve manier van kijken kon hij daar enige beginselen van oppakken. Hij kwam vaker het Atelier binnen met verhalen over wat hij onderweg allemaal had gezien. Na enige maanden is hij op groot formaat linnen gaan werken.

Eigenheid

De basis op linnen is nu nog steeds een gedetailleerde tekening. Eerst in potlood, dan de goede lijnen overtrekken met zwarte pen. Vervolgens komt een eerste kleurlaag met een fijn penseel in acrylverf. De lijnen zijn dan al minder zichtbaar. Met olie verf worden alle tonen en kleuren steeds meer in lagen uitgewerkt zodat de lijnen geheel naar de achtergrond verdwijnen en vrijwel geen rol meer spelen. Om het voor hem duidelijk te maken, had ik een stappenlijstje naast zijn werk gehangen. Het werk ziet er verbluffend anders uit. Langzaam ontstaan er stadsgezichten en torens waar je in en doorheen kunt wandelen! Ook met grillige, moeilijk te definiëren vormen zoals bomen, wolken en de lucht leerde Antonio omgaan.

Inmiddels heeft Antonio in zijn werk steeds meer eigenheid ontwikkeld. Momenteel werkt hij aan een schilderij van de Domtoren in Utrecht, die hij regelmatig bezoekt. Hij weet exact hoe hoog welke trans is en de spits.

Hij kent alle bijzondere details. Op het linnen maakt hij met potlood notities daarvan. Ook de omgeving wordt exact uitgewerkt met hier en daar een grapje. Zo heeft hij bijvoorbeeld zijn geboortehuis in het schilderij een plek gegeven, hoewel dat niet in Utrecht maar in Zeist staat. Alleen de stadsarchitect zou de ingreep herkennen!

Antonio stapt sinds enige tijd regelmatig zelf naar achteren om zijn werk van een afstand te beoordelen. Dat is een duidelijk teken dat hij niet langer alleen maar waarde hecht aan de afzonderlijke details maar dat de aanblik van het geheel hem begint te boeien.

Voor hem moet deze blikverandering een

Antonio, Westertoren in
Amsterdam, 2008,
olieverf op doek,
Atelier Magenta, Driebergen
Foto: via Atelier Magenta

aardverschuiving betekenen. Maar het proces dat ik hier beschreef, heeft wel enige jaren in beslag genomen.
Rustig aan, dan breekt het lijntje niet!
aan kunnen geven.

Marco Grünbauer
Werkplaats begeleider
Atelier Magenta

Magenta Werkplaatsen
Arnhemsebovenweg 285b
3971 MH DRIEBERGEN
Telefoon: 0343 - 514019

Het Atelier van Magenta is onderdeel van een grotere stichting, de Lievegoedzorggroep. Deze stichting met een antroposofische identiteit bestaat uit drie verschillende divisies: verslavingszorg, psychiatrie en gehandicaptenzorg. Respectievelijk Arta, Lievegoed en Ita Wegman. Magenta is een werkplaatsencentrum voor mensen met een verstandelijke beperking in Driebergen, waar ook een keramiekwerkplaats is, een weverij, een houtwerkplaats en een kantinegroep. Daarnaast heeft Magenta nog een weefopleiding: Karmijn; en een weefgroep die werkt in het Openluchtmuseum.

In het Atelier van Magenta wordt dagelijks gewerkt door een groep van ongeveer acht volwassen deelnemers onder leiding van de werkbegeleider. Schilderen, grafiek (waaronder etsen en lithografie) en tekenen. Veel van het werk wordt verkocht bij tentoonstellingen. Behalve de tentoonstellingen op locatie beschikt Magenta ook over een eigen tentoonstellingsruimte.

Meer informatie vindt u op www.lievegoedzorggroep.nl. Werk van de begeleider staat op www.marcogrunbauer.nl.

Colofon (p)art is een kwartaaluitgave van Special Arts. **Postadres:** Postbus 125, 3940 AC Doorn; **Bezoekadres:** Stamerweg 22, Doorn.
Telefoon: 0343 - 42 04 44; **fax:** 0343 - 41 61 33; **e-mail:** info@specialarts.nl; www.specialarts.nl. **Postbanknummer:** 286136; **Rabobank nr.** 14.32.52.941.
ISSN: 1385-0318. **Abonnement:** € 19,50/jr. **Losse nummers:** € 5,50 **Medewerkers:** Tine Veldhuizen (hoofdred.), Erik Gramser.
Correspondenten: Caroline Bolscher, Henk van Es, Oriana Jippes, Natalie Overkamp, Gerben van Riel, Albert Sanders, Krijnie Valentien-Pikart, Klaas de Vos.
Gast-correspondenten: Marco Grünbauer, Ad van den Kieboom, Kees van Meel. **Vormgeving en realisatie:** Ladenius Communicatie bv, Houten.
Overname van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie.

Outsider Kunst Dagen

beurs voor fijnproevers van authentieke kunst

In Haarlem werden op 4, 5, 6 en 7 december jl. de Outsider Kunst Dagen gehouden, een beurs, waar internationaal toonaangevende galleries, gericht op outsider art, kunst uit hun collecties toonden. De beurs was georganiseerd door Kunst en Antiek Initiatieven BV, die regelmatig andere 'dagen' in Haarlem organiseert. Het was voor het eerst dat zo'n beurs in Nederland werd gehouden. In het buitenland, zowel in Europa als in de Verenigde Staten is meer belangstelling voor deze categorie kunstwerken. Daar zijn vele verzamelaars en galleries en vaak ook musea die collectioneren. Nederland loopt daarmee enigszins achter, het is te hopen dat deze eerste beurs hierin verandering brengt.

De term 'outsider art' is een verzamelnaam voor kunstwerken die om verschillende redenen buiten het reguliere circuit van academische opleidingen, galleries en musea worden geproduceerd.

Roy Wenzel, zonder titel, gemengde techniek, 92 x 65 cm
Foto: Gerard van Rossum

Dit betekent dat outsiders niet werken in reactie op voorgangers of tijdgenoten, noch voor een publiek, maar uit een eigen behoefte. Ze vormen dus geen stijl, stroming of school, maar vormen een verzameling individuele scheppers.

Outsiderkunst kenmerkt zich door een geheel eigen, hoogst individuele creatieve aanpak of visie. Omdat zij vaak in afzondering ontstaat, is de outsiderkunst relatief onafhankelijk van de cultuur, de traditie, de mode en de ontwikkelingen binnen de beeldende kunst. Het verhaal van de maker - diens leven, dromen en obsessies - is daarom relevanter dan zijn plaats binnen de kunstgeschiedenis. "Wat de outsiderkunst mist aan zelfreflectie wint zij aan fantasie en verbeeldingskracht, en daarmee aan toegankelijkheid."

Niet zelden gaat het hierbij om visionair of mediamek begaafde kunstenaars, makers van 'fantastische' bouwwerken (environmental art), autodidacten, naïeften of anderszins 'excentrieke' scheppers, maar noodzakelijk is dat niet. Ook 'gewone' mensen kunnen outsiderkunst van hoog niveau

maken. Niet de hoedanigheid van de kunstenaar, maar de kwaliteit van diens werk staat voorop.

Special Arts bemoeit zich met kunst door mensen met een handicap en gaat dus wel uit van de hoedanigheid van de kunstenaar, namelijk van het feit dat de maker een beperking heeft. Veel van de werken die gemaakt zijn door deze groep kunstenaars, kunnen bestempeld worden als outsider art, maar dat geldt zeker niet voor alle werken. Er is dus geen sprake van een vanzelfsprekende overlap van de verzamelnaam 'kunst door mensen met een handicap' en outsider art. Ook niet als de groep van kunstenaars met een handicap wordt begrensd, bijvoorbeeld tot die van mensen met een psychische of een verstandelijke beperking. Ook dan is er geen sprake van een samenvallen van de categorie 'outsider art' en de groep die dat soort werk maakt.

Op de beurs lieten galleries uit Nederland en andere Europese landen hun collecties zien. Een korte beschrijving daarvan toont hoe divers hun collecties zijn en dus hoe divers de categorie van

outsider art is. Er was veel prachtig werk te zien: verrassend, spannend, ontroerend en vooral intrigerend. Inderdaad, werk dat uitnodigt tot kijken en zoeken naar betekenis, verbanden en achtergronden, zoals Roger Cardinal, een van de inleiders, benadrukte. Soms is dat zoeken naar de techniek, soms naar de vorm die is gebruikt of naar de betekenis van het afgebeelde.

Uit Duitsland was Galerie Suzanne Zander (Keulen) aanwezig, die vooral werk van Oost-Europese kunstenaars toonde. En Galerie Wasserwerk (Siegburg), gespecialiseerd in naïeve kunst. Uit Frankrijk Galerie des 4 Coins en de stichting L'Art en Marche (Lapalisse), gespecialiseerd in hedendaagse outsiderkunst. Tevens Galerie Objet Trouvé (Parijs). De galerie bracht een brede collectie Art Brut- en Outsiderkunst. Verder de Ritsch-Fisch Galerie (Straatsburg), die werk toonde van Podesta. Galerie Susi Brunner uit Zürich toonde werken van acht Italiaanse kunstenaars. En galerie Gugging (Oostenrijk), een galerie die eigendom is van de daar werkende kunstenaars, toonde werk uit eigen collectie.

Vanuit Nederland waren twee galeries aanwezig. Galerie Guus Maris uit Haarlem liet werk zijn van Tim Brown. Tim Brown vertelt, vanaf de jaren vijftig, het oerverhaal van zijn jeugd in een simpele beeldtaal in verf. Het was het enige werk dat de galerie toonde, maar de wijze waarop het werk was tentoongesteld, gaf op een goede wijze de kracht van Brown's beeldtaal weer. Van Galerie Hamer was o.a. werk van de kunstenaar Vasilij Romanenkov (Rusland, 1953) te zien. Romanenkov werkt met potlood. Bij dichtbij inspectie is te zien dat hij het potlood behoorlijk

Affiche Outsider Art Dagen 2008
met links een kunstwerk
van Vasilij Romanenkov

hard op het board of het papier drukt. Met diezelfde nadruk vult hij zijn geometrische figuren met identieke potloodstreepjes of rondjes of kringeltjes. Dat levert een magisch beeld op, een alchemistisch boek, waar toverspreuken in zouden kunnen staan, ook al gebruikt de kunstenaar geen taal (zie affiche).

Daarnaast was er een tentoonstelling van kunstwerken van de collectie de Stadshof, die sinds enige jaren ondergebracht is bij het museum dr. Ghislain in Gent. Deze collectie was daarvoor gehuisvest in Zwolle en is, ondanks de plezierige samenwerking met het museum in Gent, op zoek naar een expositieplek in Nederland. Zowel Galerie Hamer als de Stadshof lieten werk zien van Roy Wenzel (Nederland, 1959). Ook Special Arts heeft werk van hem in de collectie. Wenzel's werk is totaal anders dan dat van Romanenkov. Hij heeft een bijzonder kleurgebruik, een expressieve lijnvoering en

gebruikt een hoeveelheid aan motieven en vormen. Hij werkt figuratief. Ondanks het feit dat zijn vormen herkenbaar zijn, blijft zijn wereld ontoegankelijk, want wat de verschillende motieven voor hem betekenen, blijft in raadselen gehuld, temeer daar zijn werk bijzonder gelaagd is.

De Outsider Art Dagen zijn dit jaar voor het eerst gehouden. De kwaliteit van de werken en het enthousiasme van het publiek op de openingsdag waren dusdanig, dat te hopen is dat dit een jaarlijks terugkerend evenement wordt. Niet alleen om een kleine groep kenners te bedienen, maar vooral om de belangstelling in Nederland voor deze bijzondere categorie kunst te vergroten. Mogelijk leidt dat zelfs tot een hernieuwde museale aandacht voor de collectie de Stadshof. Welke gemeente zou die niet binnen zijn stadsmuren willen halen?

Klaas de Vos

Kunstuitleen en Kunstatelier

De Ruimte onderdeel van het culturele leven van Assen

Wie Assen alleen kent van de TT kan het zich waarschijnlijk niet voorstellen, maar wie Assen kent van een bezoek aan de tentoonstelling 'Go China' in het Drents Museum heeft het misschien opgemerkt: Assen heeft van die Haagse plekken. Op een herfstdag bezoek ik Kunstatelier en Kunstuitleen De Ruimte in Assen, ooit een geheel, nu twee delen, gevestigd in twee panden die gescheiden en/of verbonden worden door een 'Haagse' wandeling.

De wandeling begint aan De Brink, waar de ingang van het kunstatelier, maar ook die van het Drents Museum is. Aan de achterkant van het atelier is de Gouverneurstuin, een klein park. Op de begane grond van het hoge, smalle pand bevindt zich sinds kort het atelier De Ruimte. Er staan nog een paar onuitgepakte dozen. De naam De Ruimte lijkt hier niet zo zeer op het vloeroppervlak te slaan als wel op de hoogte die het mogelijk maakte een kantoorvide in te bouwen voor Tonnie van Schooten, die de leiding heeft van het kunstatelier.

Bij binnenkomst sta je meteen in de keuken/kantine met een enorme, vrolijk beschilderde, ronde tafel. Hier is plaats voor alle kunstenaars en kunnen bezoekers aanschuiven. Alle werkplekken bevinden zich in een open ruimte, maar met deelwanden zijn toch hoekjes gecreëerd die een min of meer besloten karakter hebben. Er wordt hier rustig gewerkt. Ramon schildert aan een grote kleurige kermis

met de 'octopus' in het midden. Jeanine is bezig aan een wandschildering met voor haar karakteristieke bloemvormen. Veel meubilair en gebruiksvoorwerpen zijn door de kunstenaars in vrolijke kleuren gedecoreerd. Tonnie van Schooten is erg blij met deze mooie, eigen plek. Oorspronkelijk was er een combinatie van kunstatelier en kunstuitleen gevestigd in een winkelpand. De ruimte bleek echter te klein en ook te open om de kunstenaars voldoende rust te bieden voor de nodige concentratie op hun werk.

Kunstatelier De Ruimte inspirerend betrokken

De kunstenaars, die elke week één of meer dagen in het atelier werken, zijn de talenten van de schildercursus van De Leite. Zij zien het schilderen echt als hun werk. Er komen ook wel cliënten om zich te oriënteren. Zij kunnen dan ervaren wat werken op een atelier betekent en of het iets voor ze is.

Atelier De Ruimte werkt met een jaarplan waar de deelnemers/kunstenaars bij worden betrokken. Elke ochtend is er een werkbespreking waarin een dagplan wordt gemaakt. Daar kunnen ook opdrachten in zitten. Het jaarplan houdt ook workshops in, gegeven door geïnteresseerde reguliere kunstenaars. De interesse in de doelgroep maakt dat de begeleidende kunstenaars zich ervan vergewissen dat ze met elke cliënt op een voor die persoon geschikt punt beginnen en hem of haar meenemen op weg naar nieuwe ideeën en mogelijkheden.

In het lopende jaarplan speelde 'Go China' een inspirerende rol. Boven op de vide staat een met draken beschilderd decor te springen om

Ramon schildert aan
een grote vrolijke kermis
Foto: Krijnie Valentien-Pikart

hergebruikt te worden. In dat kader werd deze zomer deelgenomen aan een project in het Asser Bos van de stichting Op Verhaal met prachtige resultaten. Tevens maakte een groep dichters van schrijverskamer De Clique uit Emmen poëzie bij schilderijen van de kunstenaars van De Ruimte. Dit leverde een aantal gehelen op die meer zijn dan de som der delen. Tonne is er op uit om kunstater De Ruimte betrokken te laten zijn bij wat in Assen speelt op cultureel gebied en die ontwikkelingen te vertalen in beeldende activiteiten met de deelnemers. De nieuwe Ruimte, op zo'n prominente plaats aan De Brink, zal hiertoe alle mogelijkheden bieden.

Kunst en kostuums

Door een rustige laan met veel statige 19de eeuwse panden voert mijn korte wandeling naar de Collardslaan waar veel verkeer uit de 21ste eeuw langs raast. Kunstutle De Ruimte is momenteel aan het verhuizen naar nummer 25. De kunstutle is, net als het kunstater, één van de locaties van De Leite, een instelling die wonen en werken organiseert voor mensen met een verstandelijke beperking. Ook cliënten van de RIBW (Regionale Instelling voor Beschermd Wonen), mensen met een psychiatrische beperking, komen voor werk bij de kunstutle in aanmerking. "Tot voor kort zaten we nog in het winkelpand aan de Marktstraat," vertelt Jetty Hoenkamp, "in het voetgangersgebied in het centrum van Assen. Na het vertrek van de kunstenaars kwam de kunstutle in een wat geïsoleerde positie. Gelukkig kwam er een nieuwe kans om samen te werken,

toen de stichting STAP (Stichting Amateur Producties) Drenthe een koper zocht voor de Kostuumcentrale gevestigd aan de Collardslaan, dichtbij het stadscentrum. Daar zag Promens Care (de holding waar De Leite en de RIBW onderdeel van zijn) mogelijkheden voor een diversiteit aan werkplekken voor cliënten van de beide instellingen. Door de kunstutle in hetzelfde pand onder te brengen worden die mogelijkheden, bijvoorbeeld voor werk- en leertrajecten, nog verder uitgebreid. De receptie en een gezellige koffie- en theehoek kunnen voor klanten van de kostuumverhuur en van de kunstutle dienen.

Collardslaan 25 heeft twee ingangen, beide in een glaspui. De rechter ingang wordt de toegang tot kunstutle De Ruimte met aan weerszijden etalages, waarin de kunstwerken van kunstater De Ruimte elke voorbijganger zullen opvallen. Nu staan er al enkele tientallen schilderijen tegen de muren op de grond en keramiek op een tafel; de inrichting moet nog beginnen. Wie hier kunst ziet die belangstelling of kooplust opwekt, kan besluiten tot lenen of kopen, in navolging van de 270 abonenthouders die ruim 500 kunstwerken huren. Maar de voorbijganger kan ook doorverwezen worden naar het kunstater op loopafstand. Op vrijdagmiddagen is het atelier namelijk open voor bezoekers, dan kan men de kunstenaars in actie zien en kennis maken met een kunstenaar van wie men werk aan de muur heeft.

Kunstutle en kunstater werken gescheiden maar zijn met elkaar verbonden door meer dan een 'Haagse' wandeling: door een Asser belang.

Krijnie Valentien-Pikart

Kunstater De Ruimte, Brink 41, 9401 HV Assen
Telefoon: 0592 - 308769

E-mail: kunstaterderuimte@deleite.nl

Kunstutle De Ruimte, Collardslaan 25,
9401 GX Assen, Telefoon: 0592 - 308994

E-mail: j.hoenkamp@promens-care.nl

De **Kostuumcentrale** in Assen is een bedrijf dat midden in de maatschappij staat en daar een belangrijke bijdrage levert op het gebied van cultuur en theater. De Kostuumcentrale verhuurt galakleding, sinterklaas- en kerstpakken en kinderkleding, maar is vooral gespecialiseerd in historische kostuums.

Kleurige kunstwerken wachten op
een plekje aan de wand in
het nieuwe onderkomen van
Kunstutle De Ruimte
Foto: Krijnie Valentien-Pikart

Zes jaar geleden is in Almere De Witte Olifant van start gegaan als een centrum voor kunstbeoefening voor mensen met een verstandelijke beperking. Vanaf het begin is grote nadruk gelegd op het bieden van scholing en opleiding van de kunstenaars. Inmiddels is het werkgebied beeldende kunst verruimd met activiteiten op het gebied van theater, film en video. Als vervolg daarop is in september 2008 is De Witte Olifant begonnen met een opleiding podiumkunsten. (p)art wilde daar meer van weten en sprak met coördinator Mieke van Dijk en begeleidend kunstenaar Efram Stein.

De Witte Olifant start opleiding podiumkunsten

Het initiatief

De opleiding podiumkunsten is gestart in de vorm van een pilot. In samenwerking met Kunstenaars&CO zijn enkele professionele kunstenaars aangetrokken. Elk van hen heeft een kunstenaar met een handicap uit de kring van De Witte Olifant begeleid, die blijk heeft gegeven van talent op het gebied van theatrale performance. Op basis van de ervaringen die in de pilot worden opgedaan, zal vorm worden gegeven aan de opleidingsactiviteiten in 2009. "Met dit initiatief willen we echt een opleiding zijn", zegt Mieke van Dijk. "Dat houdt dus in dat deelname niet vrijblijvend is. Wie zich opgeeft, gaat een programma volgen. We zien het project ook niet als een middel, dus als een vorm van dagbesteding, maar we focussen hiermee op de doelstelling dat deelnemers zich verder artistiek kunnen ontplooiën."

Ralph Noort dansend op de
patronen van de kleurige vlakken in
zijn beeldend werk
Foto: via De Witte Olifant

De opleiding zal in de praktijk met name deelnemers uit de kring van De Witte Olifant trekken, maar staat tevens open voor deelnemers uit andere regio's dan Flevoland.

Professionele inbreng via Kunstenaars&CO

Efram Stein (1977) is één van de professionele kunstenaars die bij het initiatief betrokken is. Hij heeft een opleiding gevolgd bij de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht en is afgestudeerd als acteur/theatermaker. Bij de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten volgde hij de Mime Opleiding. Hij is werkzaam als theatermaker, acteur, performer en begeleider op theatergebied. Zijn voorliefde is het fysieke theater. "...Benoemen wat niet in woorden kan worden uitgedrukt, met alleen het lichaam als uitgangspunt en middel..." Via Kunstenaars&CO is hij begin 2008 bij De Witte Olifant betrokken geraakt. Eind mei 2008 zou in Almere een expositie van het werk van vier kunstenaars van De Witte Olifant worden gehouden (de expositie 'Present'). Men kwam op het idee dat deze kunstenaars, voorafgaande aan de opening, presentaties zouden kunnen geven. Bij de voorbereiding daarvan werden kunstenaars van Kunstenaars&CO aangetrokken. Dat leidde tot een programma van vier performances, die werden uitgevoerd in Theater De Roestbak in Almere. De podiumkunstenaars Laila Naqqadi en Kristien Sonneveld hebben respectievelijk Margriet Maduro en Ralph Noort begeleid. Jeroen Bouwmeester is begeleid door Hélène Kocken, die audiovisueel werkt. Efram Stein verzorgde de begeleiding van de performance van Alex Jan Naber. Alex voelt

zich artistiek aangetrokken tot het theatraal uiting geven aan het dromerige en het griezelige. Efreem vertelt hoe hij dat gevoel herkent, het sluit aan bij zijn eigen artistieke voorkeur. "Wat ik in de begeleiding van Alex heb gedaan," zegt hij, "is hem helpen erop te vertrouwen, dat wat hij wil uiten, er mag zijn. Hij wist wat hij wilde, hij was er zelf mee bezig geweest. Hij is een echte kunstenaar die zelf met ideeën en fantasieën komt. Mijn rol was hem coachen bij het versterken van elementen in de presentatie, hem helpen het spannender te maken." Die aanpak van Efreem sluit goed aan bij de algemene werkwijze van De Witte Olifant.

Voorstelling in De Roestbak

Mieke van Dijk zegt het zo: "De kunstenaars die bij ons werken, komen bij ons met hun bagage. We accepteren ze zoals ze zijn, we kijken naar mogelijkheden en onmogelijkheden en we werken aan zelfvertrouwen en veiligheid." En wat betreft de eigen inbreng van de kunstenaar: "Je mag kiezen, wat je gaat maken en hoe. De begeleiders adviseren, ze sturen niet." Ze zegt dit in een toespraak voorafgaande aan een speciale voorstelling in De Roestbak, het theater in Almere Haven, om de hoek van het gebouw waar De Witte Olifant is gehuisvest. De voorstelling, een herneming van de presentaties behorende bij de expositie 'Present' wordt gegeven voor medewerkers van de gemeente Almere. Dit vanwege het feit dat het gemeentebestuur een trouwe sponsor is van De Witte Olifant. De vier eerder genoemde kunstenaars - Ralph Noort, Margriet Maduro, Alex Jan Naber en Jeroen Bouwmeester - presenteren zich tijdens de voorstelling. Ralph doet een performance van een interview, waarin hij zowel interviewer als geïnterviewde is. Later in het programma

danst hij op de patronen van de kleurige vlakken van zijn beeldend werk, waarvan er een op het achterdoek wordt geprojecteerd. Margriet roept mimend en schilderend herinneringen op aan haar geboorteland Aruba. Van Alex Jan Naber is er een film, waarin hij in verstilde, soms dromerige, maar steeds spannende bewegingen uiting geeft aan innerlijke ideeën en fantasieën. En van Jeroen Bouwmeester is er een video, waarin hij zijn fantasiewerelden van draken, gebouwen en kastelen in beweging brengt. Het publiek voelt zich duidelijk betrokken bij de presentaties, leeft mee en laat de waardering voor de voorstelling in veel applaus blijken.

Verdere ontwikkelingen

De speciale voorstelling voor de gemeente Almere is een eerste proeve van waar de opleiding van De Witte Olifant voor staat. Door middel van de vier presentaties heeft men getoond welke theatrale mogelijkheden er zijn voor kunstenaars met een beperking, zeker waar verschillende expressievormen zoals mime, beweging, stem, schilderkunst, video en muziek worden gecombineerd.

In het pilotproject is er in hoofdzaak door en met de vier kunstenaars individueel gewerkt. Vanaf 2009 zal de aanpak meer groepsgewijs zijn. Hoe dit zal gaan, wordt voor een belangrijk deel ook bepaald door de ervaringen die in de pilot zijn opgedaan.

De hoofdzaak is dat het om een opleiding gaat. Daarnaast dat het tegelijk zaak is een veilige omgeving te creëren, waarin wordt geaccepteerd dat er verschillen tussen mensen zijn. Het klimaat is gericht op het vergroten van het zelfvertrouwen van de deelnemers en op de ontwikkeling van hun (beroeps)persoonlijkheid. De verrassende presentaties van de vier kunstenaars bij de opening van 'Present', maken duidelijk dat podiumkunst een vakdiscipline is, die waard is toegevoegd te worden aan het geheel van activiteiten van De Witte Olifant, en een verdere stap op weg naar de verwezenlijking van een ideaal.

Henk van Es

Alex Jan Naber werkt met Efreem
Stein aan zijn performance
Foto: via De Witte Olifant

De Witte Olifant
Haak 58-101
1353 AE Almere
Telefoon: 036 - 5215259
E-mail: dwo@xs4all.nl
www.opleidingdewitteolifant.nl

Lijstenmakerij van Ekeveld
 Tuindorppweg 51
 3951 BE Maarn
 Tel 0343-441310

Voor al uw inlijstwerk
 en ophangsystemen

KUNST & SCHOONHOVEN KERAMIEK

Maatwerk in keramiek

Onze fabriek, Schoonhoven Keramiek (1920), produceert op ambachtelijke wijze keramiek en heeft daarbij als specialisme het reproduceren van kunst op een grote verscheidenheid van keramische vormen. Wij werken samen met vele bekende en minder bekende kunstenaars geheel naar wens van de klant. Wij produceren originele relatiegeschenken en kerstgeschenken in opdracht van bedrijven en instellingen. Voortdurend zijn wij op zoek naar inspirerende samenwerkingsverbanden met kunstenaars, ontwerpers en kunstacademies. Inmiddels hebben wij in samenwerking met vele ateliers voor kunstenaars met een beperking schitterende opdrachten uitgevoerd. Tot grote tevredenheid van zowel onze opdrachtgevers als ook de vele ateliers met hun kunstenaars.

Schoonhoven Keramiek B.V. • Wal 13-15 • 2871 BB Schoonhoven • T +31 (0)182 382344 • F +31 (0)182 386064
 E. info@schoonhovenkeramiek.nl • www.schoonhovenkeramiek.nl

www.schoonhovenkeramiek.nl

Expositie **Anders Bekeken**

In hartje Den Haag is het 'Sterhuis' te vinden, een dagactiviteiten/inloopcentrum. Het is een flink pand. Mensen met psychosociale of psychiatrische problemen kunnen vrijblijvend in het 'Sterhuis' voor een kopje koffie of maaltijd binnenlopen en daar deelnemen aan meerdere activiteiten. Het kunstproject 'Anders Bekeken' met zijn galerie en atelier is daarvan het meest in het oogspringend. Ongeveer zeventig deelnemers maken onder professionele begeleiding gebruik van het atelier. Een vaste kern van twintig tot veertig kunstenaars komt er meerdere dagdelen in de week werken.

Begeleidster Karolijn de Heer geeft een rondleiding. "Het huidige kunstproject", vertelt zij, "dankt zijn naam aan de initiatieven van een aantal cliënten van het Haags cliëntenplatform in 1996. Zij wilden graag hun werk exposeren en waren op zoek naar een - zoals zij het zelf noemden - 'fools gallery'. Hun inspanningen resulteerden in een zeer geslaagde expositie in het Atrium van het Haagse stadhuis, die de titel droeg 'Anders Bekeken'. Onder deze naam, die de toeschouwer prikkelt, is het kunstproject verder gegaan."

Ieder jaar worden er bij 'Anders Bekeken' vier exposities gehouden. De huidige expositie heeft als thema Man/Vrouw. Zo'n veertig kunstwerken zijn er te bewonderen. Op de uitnodigingskaart voor de opening is te lezen: "een serie

schilderijen, tekeningen, keramiek en objecten geïnspireerd op het thema man(lijk)/vrouw(lijk). Rolpatronen, verlangens, belevenissen, ideaalbeelden en vooroordelen over onze eigen en de andere sekse."

Een werk van Yvon Leidelmeijer, getiteld 'De Tukkie's', siert de uitnodigingskaart. Te zien is een wat ouder stel, dat op de bank zit. Misschien kijken ze samen televisie. Hij, stoer met een biertje voor z'n kruis, zij er met een glimlach naast. Zij lijken tevreden met het leven. Dit met humor gepenseelde werk is representatief voor het thema, in de zin dat het beide sexen vertegenwoordigt. Dat geldt niet voor alle werken van de tentoonstelling. Daarvoor zijn de geëxposeerde kunstwerken te divers. Elk werk laat een andere, persoonlijke beleving van het thema man/vrouw zien. Daarnaast werkt iedere kunstenaar in een eigen techniek, wat de diversiteit vergroot.

Interessant zijn vooral de negen in een vierkant geclusterde mannenportretten van Tim Duncan, die vooraan in de galerie worden tentoongesteld. Tevens treft het verstilde werk, 'Moederliefde' gemaakt door Kip. Magistraal en buitengewoon fascinerend is het werk van Phil Bouwer met als titel 'Shewish'. De mannelijke torso op dit schilderij lijkt als in een cocon gevangen te zitten in een huid van textiel; alsof er een proces van metamorfose gaande is.

De gevarieerdheid van de werken geeft deze expositie (te bezoeken tot 10 januari 2009) een bijzondere charme.

Caroline Bolscher-van Eeden

Boven:
Yvon Leidelmeijer,
De Tukkie's, 2008,
acryl op papier, 50 x 70 cm
Foto: via Anders Bekeken

Rechts:
Kip, Moederliefde, 2008, acryl op
doek, 70 x 90 cm
Foto: via Anders Bekeken

Galerie Anders Bekeken
Wagenstraat 123, 2512 AT Den Haag
Telefoon: 070 - 4274920
Openingstijden dinsdag t/m vrijdag
11.00-17.00 uur
Zaterdag 12.00-16.00

Phil Bouwer, Shewish, 2008, gemengde techniek op doek, 110 x 75 cm

Foto: via Anders Bekeken

(p)art is een kwartaalmagazine van Special Arts.
Postadres: Postbus 125, 3940 AC Doorn; Bezoekadres: Stamerweg 22, Doorn.
Telefoon: 0343 - 42 04 44; fax: 0343 - 41 61 33; e-mail: info@specialarts.nl; www.specialarts.nl